

Jongeren betrekken bij de aanpak van zwerfafval

Handreiking voor een aanpak van snoeproutes in Zwartewaterland

In opdracht van de gemeente Zwartewaterland

September 2013
Public Result B.V.
Postbus 11649
2502 AP Den Haag
Tel: 070 – 3468816
Fax 070 – 3644151
e-mail: info@publicresult.nl
[http: www.publicresult.nl](http://www.publicresult.nl)
Opdrachtnummer: ZWET113 / 28

Inhoud

1. Inleiding	4
1.1 AANLEIDING	4
1.2 DOEL VAN HET TRAJECT IN ZWARTEWATERLAND	4
1.3 PROCES ZWARTEWATERLAND	4
1.4 GEBRUIKSMOGELIJKHEDEN HANDREIKING	5
1.5 LEESWIJZER	6
2. DNA Zwartewaterland	7
2.1 ALGEMENE KARAKTERISTIEK ZWARTEWATERLAND	7
2.2 JONGEREN IN ZWARTEWATERLAND	7
2.3 VOORTGEZET ONDERWIJS IN ZWARTEWATERLAND EN OMSTREKEN	8
3. Cruciale succesfactoren	15
3.1 VOOR EN DOOR JONGEREN	15
3.2 SPREEK DE TAAL VAN JONGEREN	15
3.3 COMBINEER KORTE EN LANGE TERMIJN	15
3.4 MAAK HET ONDERWERP AANSPREKEND	16
3.5 SCHOLEN BETREKKEN VRAAGT OM EEN LANGE ADEM	16
4. Aanpak op maat	19
4.1 OMGEVINGSFACTOREN	19
4.2 KENMERKEN DOELGROEP	20
4.3 OVERIGE FACTOREN	22
5. Voorstellen maatschappelijke stages	24
5.1 MAATSCHAPPELIJKE STAGE	24
5.2 EEN OPSCHOONACTIE MET BEWONERS ORGANISEREN	25
5.3 SNOEPROUTES IN KAART BRENGEN	26
5.4 BUURTONDERZOEK ZWERFAFVAL	27
5.5 SNOEPROUTES SCHOONHOUDEN	27
5.6 EEN EIGEN METALEN AFVALBAK ONTWERPEN EN MAKEN	28
5.7 EEN LES OVER ZWERFAFVAL OP EEN BASISCHOOL VERZORGEN	29

6. Proces en organisatie	31
6.1 STAP 1: EERSTE GESPREK MET DE SCHOOL	31
6.2 STAP 2: BEPALEN VARIABELEN	32
6.3 STAP 3: BIJEENKOMST MET DE LEERLINGEN	33
6.4 STAP 4: BEPALEN SPECIFIEKE AANPAK	33
6.5 STAP 5: VOORBEREIDINGEN (START) ACTIE	34
6.6 STAP 6: UITVOEREN PROJECTVOORSTEL	34
6.7 STAP 7: TUSSENTIJDSE OF EINDEVALUATIE	34
Bijlage 1: DNA scholen in Zwartewaterland en omgeving	35
Bijlage 2: Uitgebreidere projectvoorstellen	38
Bijlage 3: Literatuurlijst	52

1 ■ Inleiding

1.1 AANLEIDING

Op 1 januari 2010 is het Focusprogramma Zwerfafval van start gegaan. Dit ambitieuze actieprogramma wordt uitgevoerd in opdracht van de VNG en VNO-NCW en bestaat uit twee onderdelen: Gemeente Schoon en Nederland Schoon. Het onderdeel Gemeente Schoon wordt door Rijkswaterstaat Leefomgeving (voorheen Agentschap NL) uitgevoerd in samenwerking met de Vereniging voor afval- en reinigingsmanagement (NVRD) en Nederland Schoon door de Stichting Nederland Schoon.

Dit thematraject, waarbij gemeenten en intermediairen worden ondersteund bij het uitvoeren van een effectieve aanpak van zwerfafval, valt onder het onderdeel Gemeente Schoon. Thematrajecten hebben als doel om gemeenten kennis en ervaring op te laten doen met een specifiek aspect van zwerfafvalbestrijding. Te denken valt aan monitoring, reiniging, communicatie, handhaving en (regie op) participatie. De ondersteuning vanuit Public Result richt zich op (regie op) participatie en dient gemeenten te helpen (nieuwe) kennis over bepaalde thema's eigen te maken en in de praktijk toe te passen.

1.2 DOEL VAN HET TRAJECT IN ZWARTEWATERLAND

In de gemeente Zwartewaterland is één school voor voortgezet onderwijs gevestigd, in de kern Zwartsluis. Vanuit de omgeving komen hier elke dag scholieren op de fiets naartoe vanuit o.a. Hasselt en Genemuiden. Hierdoor ontstaan verschillende snoeroutes richting de middelbare school, zowel binnen de kern, van de supermarkt naar de school als tussen de kernen. Vanuit Genemuiden gaat ca. 80% van de scholieren naar een school in de gemeente Kampen (waar twee middelbare scholen gevestigd zijn), daardoor ontstaan ook snoeroutes tussen kernen in Zwartewaterland en Kampen. Doel van het traject is het betrekken van jongeren bij het aanpakken van snoeroutes.

1.3 PROCES ZWARTEWATERLAND

De insteek van het plan van aanpak dat door Public Result voor de gemeente Zwartewaterland is opgesteld, was het aanpakken van snoeroutes die door schoolgaande jeugd worden veroorzaakt door de scholieren zelf te betrekken bij het maken van een plan om het zwerfafval tegen te gaan. Nadat de gemeente akkoord was

met het plan van aanpak is Public Result door de wijkcontactambtenaar geïntroduceerd bij het Agnieten College in Zwartsluis. De directeur van de school was enthousiast over het plan en heeft het neergelegd bij de docent die verantwoordelijk is voor de leerlingenraad van de school. Na herhaaldelijke pogingen van Public Result en vervolgens ook nog de wijkcontactambtenaar van de gemeente Zwartewaterland om een reactie te vragen bij de betreffende docent, is geen uitsluitsel gekomen over de bereidheid van de school om deel te nemen aan het traject.

Vanwege de zomervakantie heeft Public Result vervolgens in overleg met de gemeente Zwartewaterland besloten een alternatief plan uit te voeren. Via jongerenwerk, Stichting Jong Zwartewaterland, en jeugdsozen die onder het beheer van de stichting vallen, is geprobeerd in contact te komen met een aantal jongeren dat bereid was tijdens de zomer mee te denken over de aanpak van snoeproutes. Nadat ook deze optie niet het gewenste resultaat opleverde, is contact gezocht met jongerenverenigingen, jongerenorganisaties en scoutingverenigingen in Zwartewaterland. Ook dit heeft niet geleid tot de input waarop gehoopt was.

Na de zomer is wederom contact opgenomen met het Agnieten College en uiteindelijk is het gelukt een afspraak te maken met de school. In een prettig gesprek is afgesproken dat leerlingen van het Agnieten College de mogelijkheid krijgen invulling te geven aan hun maatschappelijke stage door een stage rondom het thema zwerfafval te doen. Voor een nadere invulling van de stages zal een voorstel naar de gemeente Zwartewaterland en het Agnieten College worden gestuurd met daarin de inhoud van de stages en een draaiboek voor uitvoering. Hiermee is het traject nog niet afgerond, maar een belangrijke eerste stap in het proces is gezet. De bedoeling is de samenwerking met het Agnieten College te verduurzamen en de aanpak te verbreden naar andere scholen in de omgeving. Een optie hierbij, die de voorkeur van de gemeente Zwartewaterland geniet, is dit samen met andere gemeenten te doen in ROVA-verband (samenwerkingsverband van 20 gemeenten voor onderhoud van de publieke leefomgeving). ROVA zou vervolgens in de aanpak kunnen ondersteunen.

1.4 GEBRUIKSMOGELIJKHEDEN HANDREIKING

Voorliggend document is een handreiking voor de Gemeente Zwartewaterland en de scholen, sportorganisaties en jongerenverenigingen in Zwartewaterland en omgeving, om activiteiten met jongeren en leerlingen rond het thema zwerfafval zo doelgericht mogelijk uit te voeren. Het biedt, op basis van ervaringen in andere participatietrajecten met scholen en andere partijen, een overzicht van welke activiteiten mogelijk zijn afhankelijk van een aantal omgevingsvariabelen.

De gemeente kan hiermee aan de hand van de door organisaties (scholen, sportverenigingen e.d.) beoogde doelen en mogelijkheden van de betreffende organisatie met geschikte voorstellen komen en op de juiste wijze faciliteren in de aanpak van zwerfafval. Binnen deze organisaties kunnen vervolgens de projectvoorstellen nader worden uitgewerkt. Met het document is ook te bepalen wat op hoofdlijnen de taken en rollen van de betrokken partijen zijn.

1.5 LEESWIJZER

Hoofdstuk 2 bevat een karakterschets van de gemeente Zwartewaterland en haar inwoners en dan met name de jonge inwoners van Zwartewaterland. Tevens is een overzicht opgenomen van leerlingen die zich op schooldagen van en naar Zwartewaterland bewegen. In hoofdstuk 3 komt een aantal succesfactoren naar voren, die zijn bepaald op basis van eerdere trajecten met scholen en zwerfafval. Hoofdstuk 4 gaat in op hoe de gemeente Zwartewaterland organisaties een aanpak op maat kan bieden op basis van een aantal variabelen. Het gaat in op hoe deze variabelen invloed uitoefenen op de mogelijkheden voor het uitvoeren van een project rond zwerfafval. In hoofdstuk 5 worden vervolgens enkele voorstellen gedaan voor maatschappelijke stages die in de gemeente Zwartewaterland uitgevoerd kunnen worden. Uiteraard zijn deze voorstellen niet uitputtend en nog wel op maat te snijden voor de betreffende organisaties. In hoofdstuk 6 tenslotte komen de op hoofdlijnen te nemen stappen in het proces aan bod.

In de bijlage is het DNA van de in Zwartewaterland en omliggende gemeenten gevestigde scholen ter informatie bijgevoegd. Het gaat zoveel mogelijk in op de variabelen per school die van invloed zijn op de projectvoorstellen. Bijlage 2 geeft een overzicht van projectvoorstellen die in een eerdere versie van dit rapport zijn opgenomen en bijlage 3 bevat een literatuurlijst van de voor dit rapport geraadpleegde bronnen.

2. DNA Zwartewaterland

Dit hoofdstuk gaat in op het DNA van de gemeente Zwartewaterland. Op basis van kwantitatieve en kwalitatieve gegevens wordt een karakteristiek van de gemeente geschetst. Vervolgens wordt de schoolgaande jeugd in de gemeente Zwartewaterland belicht en worden de leerlingenstromen binnen, van en naar Zwartewaterland in kaart gebracht.

2.1 ALGEMENE KARAKTERISTIEK ZWARTEWATERLAND

De gemeente Zwartewaterland is in 2001 ontstaan door het samengaan van de toenmalige gemeenten Genemuiden, Hasselt en Zwartsluis. Zwartewaterland is een relatief dunbevolkte gemeente die in januari 2013 22.139 inwoners telde op een oppervlak van 87,91 km², wat neerkomt op een bevolkingsdichtheid van 252 inwoners per km². In de gemeente Zwartewaterland is 30,2% van de bevolking jonger dan 20 jaar en 13,3% 65 jaar of ouder. Het aantal huishoudens in Zwartewaterland is 8.176, waarmee een huishouden gemiddeld 2,70 mensen telt.

Eind april 2013 is de toekomstvisie voor de gemeente Zwartewaterland vastgesteld door de gemeenteraad. Ten behoeve van de toekomstvisie is onder andere een bijeenkomst georganiseerd over de identiteit van Zwartewaterland. Tijdens deze bijeenkomst is benadrukt dat de gemeenschappen in Genemuiden, Hasselt en Zwartsluis ieder hun eigen kenmerken hebben, maar dat allen een hoge mate van sociale cohesie kennen. De inwoners van Zwartewaterland worden in de toekomstvisie getypeerd als betrokken bij de samenleving en ondernemend. De kerk en het verenigingsleven spelen een belangrijke rol en veel inwoners zijn daar sterk bij betrokken. Het verschil tussen Genemuiden, Hasselt en Zwartsluis komt onder andere tot uiting in het verschil in oriëntatie van de inwoners van deze kernen. Genemuiden is van oudsher wat meer gericht op Kampen, Hasselt op Zwolle en Zwartsluis op Meppel. Deze oriëntatie is naar verwachting ook terug te zien in de schoolkeuze die jongeren in de schoolgaande leeftijd in Zwartewaterland maken.

2.2 JONGEREN IN ZWARTEWATERLAND

Met een bevolking die voor iets meer dan 30% bestaat uit kinderen en jongeren onder de 20 is de gemeente Zwartewaterland een jonge, kinderrijke gemeente. In Zwartewaterland zijn dan ook veel jeugd- en jongerenorganisaties te vinden. Er zijn vier jeugdsozen: in Genemuiden, in Hasselt, in Kamperzeedijk en in Zwartsluis. Hier kunnen kinderen en

jongeren terecht voor activiteiten na schooltijd. Cijfers uit het Jaarverslag 2012 van Stichting Jong Zwartewaterland geven aan dat de vier sozen gezamenlijk 360 unieke bezoekers getrokken hebben in 2011 en de eerste helft van 2012. Daarmee is het bereik ca. 15% van de jongeren. De soos in Zwartsluis wijkt af van dit gemiddelde en het bereik van deze soos was in deze periode 31%.

Dat de kerk een belangrijke rol speelt in het leven van veel inwoners van Zwartewaterland is ook te zien aan het aantal jongerenverenigingen met een religieuze inslag. De activiteiten van deze verenigingen variëren van zondagschool en Bijbelclub tot het organiseren van sportactiviteiten en kampweekenden. Daarnaast zijn veel kinderen en jongeren natuurlijk ook lid van sportverenigingen of van de scouting.

Voor een deel van de wat oudere jeugd in Zwartewaterland spelen keten ook een belangrijke rol. Vriendengroepen creëren een eigen ontmoetingsplek, vaak een schuur of caravan op het terrein van een van de ouders. Keten vervullen dus een sociale functie voor de jongeren, maar brengen ook risico's met zich mee. De gemeente Zwartewaterland heeft beleid ontwikkeld om met de keten om te gaan en zicht te krijgen op gevaarlijke situaties zoals keten die niet brandveilig zijn of keten waar alcoholgebruik bij jongeren onder de 16 veelvuldig voorkomt. In een discussienota heeft de gemeente vier mogelijke aanpakken voorgesteld, waarbij de Zwartewaterlandse variant de voorkeur heeft. Dit is een aanpak "op basis van gemeenschappelijk vastgestelde normen, d.w.z. met eigenaren en jongeren." Om onwenselijke situaties te voorkomen wordt de samenwerking en communicatie gezocht met eigenaren van de grond waar de keten staan (ouders of de eigenaar van een pand op een bedrijventerrein) en met de jongeren die de keet beheren en bezoeken. Daarnaast spelen ook de brandweer en jeugd- en jongerenwerk een belangrijke rol.

2.3 VOORTGEZET ONDERWIJS IN ZWARTEWATERLAND EN OMSTREKEN

Uiteraard speelt de school ook een belangrijke rol in het leven van de jongeren in Zwartewaterland. De gemeente telt één school voor middelbaar onderwijs: het Agnieten College in Zwartsluis. Op het Agnieten College is het voor leerlingen die havo of atheneum willen doen alleen mogelijk de eerste drie jaren te doen in Zwartsluis. Wanneer deze leerlingen naar de bovenbouw gaan, zullen ze van school moeten wisselen. Naar verwachting heeft dit invloed op het keuzegedrag van ouders en kinderen. Wanneer kinderen na drie jaar van school moeten wisselen, is het aannemelijk dat er voor wordt gekozen al vanaf het eerste jaar onderwijs te volgen buiten de gemeentegrenzen. Voor vmbo'ers is het wel mogelijk alle vier de leerjaren aan het Agnieten College te volgen. Voor vmbo'ers in de gemeente Zwartewaterland is het Agnieten College om die reden een volwaardig alternatief.

Uit gegevens van het ministerie van OCW / DUO (peildatum 1 oktober 2012) blijkt dat van de 1.647 leerlingen in het voortgezet onderwijs die in de gemeente Zwartewaterland wonen, ca. een kwart (400 leerlingen) naar het Agnieten College in Zwartsluis gaat. In totaal zitten er 581 leerlingen in Zwolle op school, 381 in Kampen, 207 in IJsselmuiden, 75 in Meppel en er zijn 3 leerlingen die nog verder weg reizen: naar Amersfoort, Elburg en Emmeloord. Dit is te zien in onderstaande tabel (zie voor een volledig overzicht per school bijlage 1):

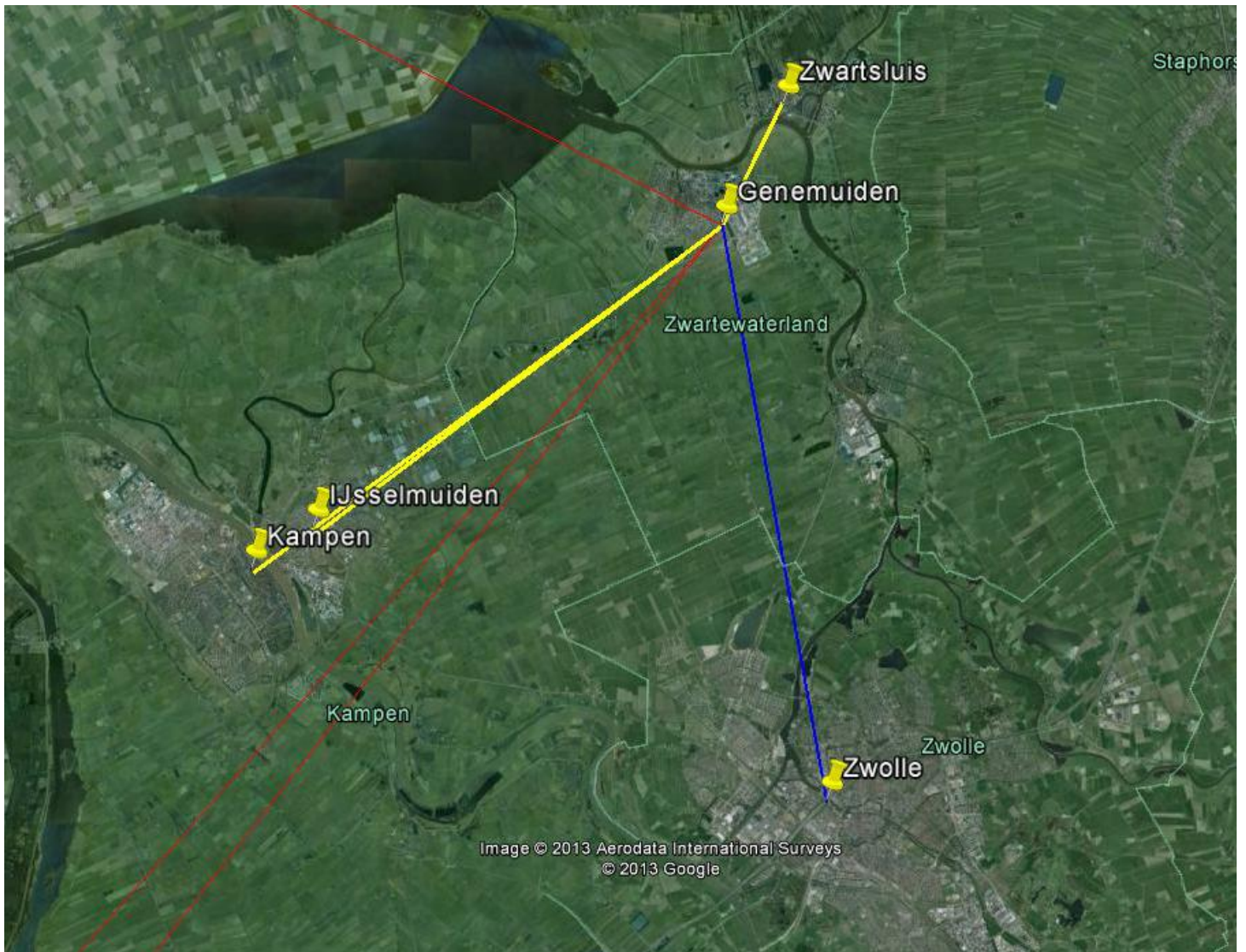
	Genemuiden	Hasselt	Mastenbroek	Zwartsluis	Totaal
Amersfoort	1				1
Elburg	1				1
Emmeloord	1				1
IJsselmuiden	204	1	2		207
Kampen	328	42	3	8	381
Meppel	0	5		70	75
Zwartsluis	184	103		113	400
Zwolle	93	376	17	95	581
Totaal	812	527	22	286	1.647

Van de leerlingen die op het Agnieten College zitten, wonen er 113 in Zwartsluis. Dat betekent dat 287 leerlingen iedere dag van Genemuiden of Hasselt naar Zwartsluis fietsen en weer terug. Wanneer dat wordt opgeteld bij de leerlingen die op de fiets naar Zwolle, Kampen, IJsselmuiden etc. fietsen én de leerlingen die van buiten Zwartewaterland naar het Agnieten College komen, betekent dit op doordeweekse dagen dat twee keer per dag ca. 1.500 middelbare scholieren aanzienlijke afstanden door de gemeente Zwartewaterland fietsen (wellicht gaat een deel van de leerlingen met de bus of rijdt met ouders mee, maar het aandeel fietsers is naar verwachting aanzienlijk). Tijdens deze fietsritten wordt uiteraard gegeten en gedronken en een deel van het bijbehorende afval belandt op het fietspad, op de stoep en in de berm: en zo ontstaan er snoeproutes.

2.3.1 Uitgaande leerlingen Genemuiden

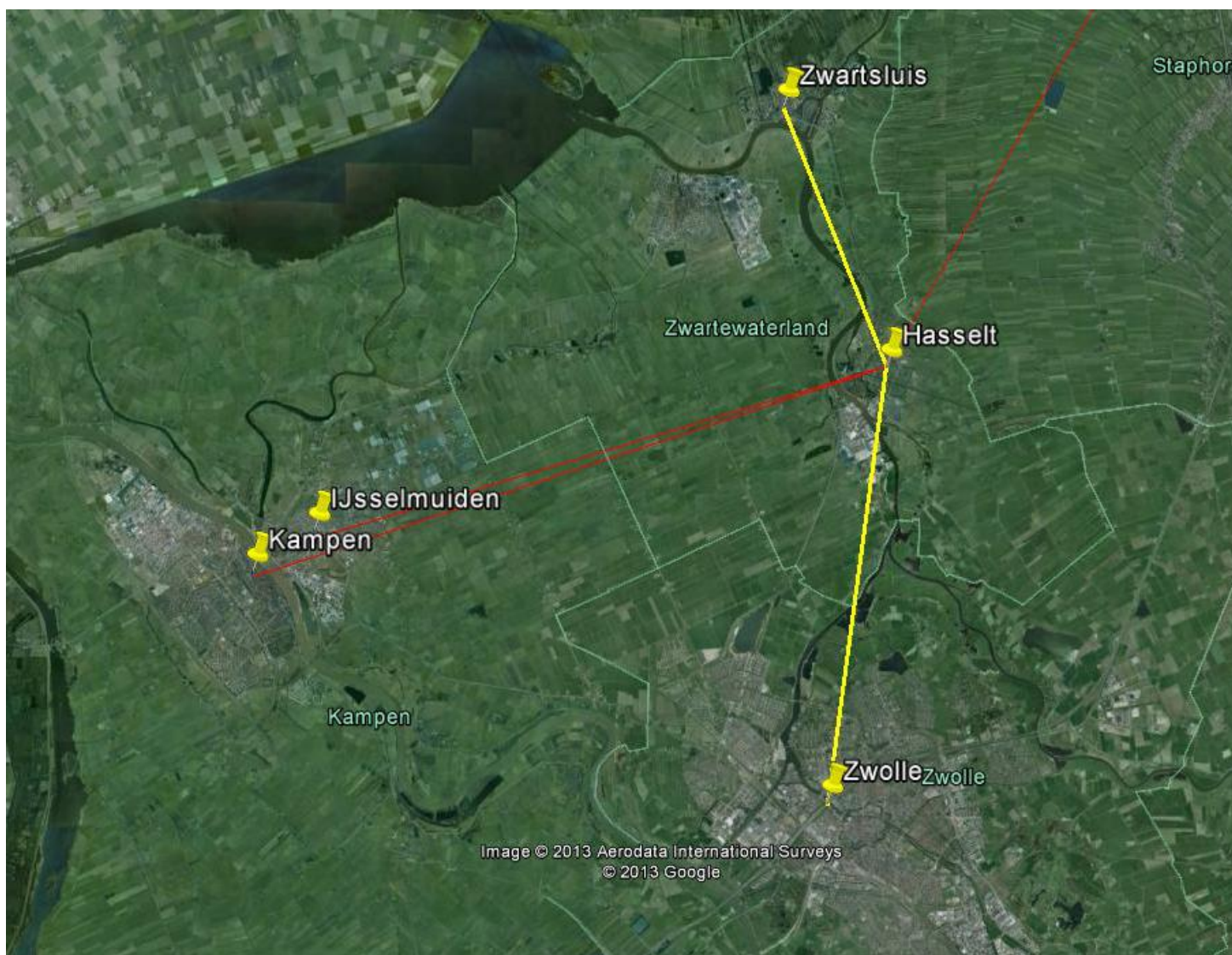
Overeenkomstig met de eerder genoemde oriëntatie van Genemuiden op Kampen gaat het grootste deel van de jongeren uit Genemuiden naar school in Kampen. Ook is er een aanzienlijk aantal leerlingen dat op school zit in IJsselmuiden en in Zwartsluis. Op

onderstaand kaartbeeld is weergegeven in welke richting de scholieren zich dagelijks verplaatsen. Een rode lijn staat voor tussen 1 en 49 leerlingen, een blauwe lijn voor 50 tot en met 99 leerlingen en een gele lijn voor 100 leerlingen of meer:

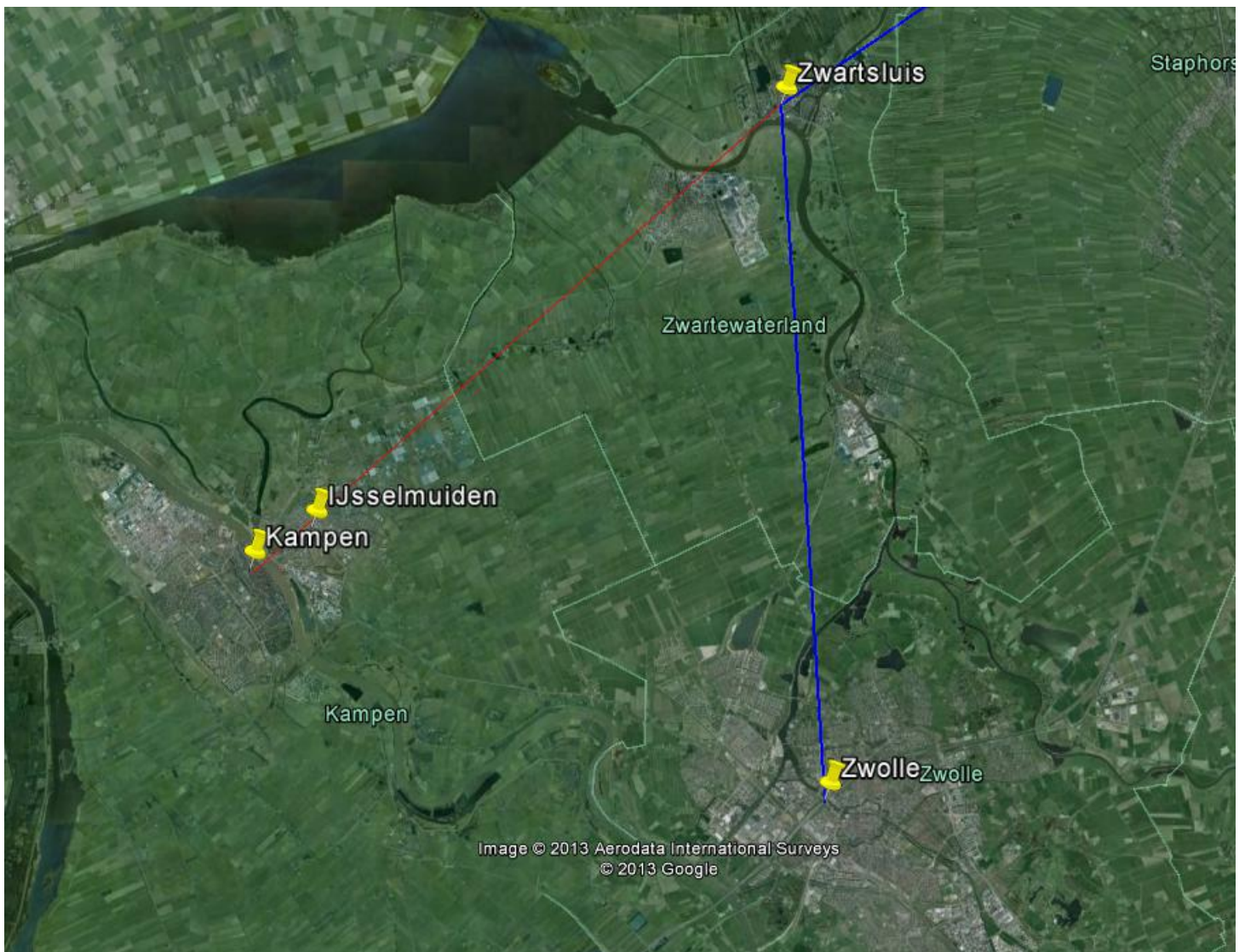
2.3.2 Uitgaande leerlingen Hasselt

Hasselt is van oudsher meer op Zwolle geïntereerd en dat is ook terug te zien in het aantal leerlingen uit Hasselt dat in Zwolle op school zit: 376 van de 527, bijna 75%. Ook voor Hasselt is op kaartbeeld weergegeven hoe de leerlingen zich dagelijks verplaatsen. Een rode lijn staat voor tussen 1 en 49 leerlingen, een blauwe lijn voor 50 tot en met 99 leerlingen en een gele lijn voor 100 leerlingen of meer:

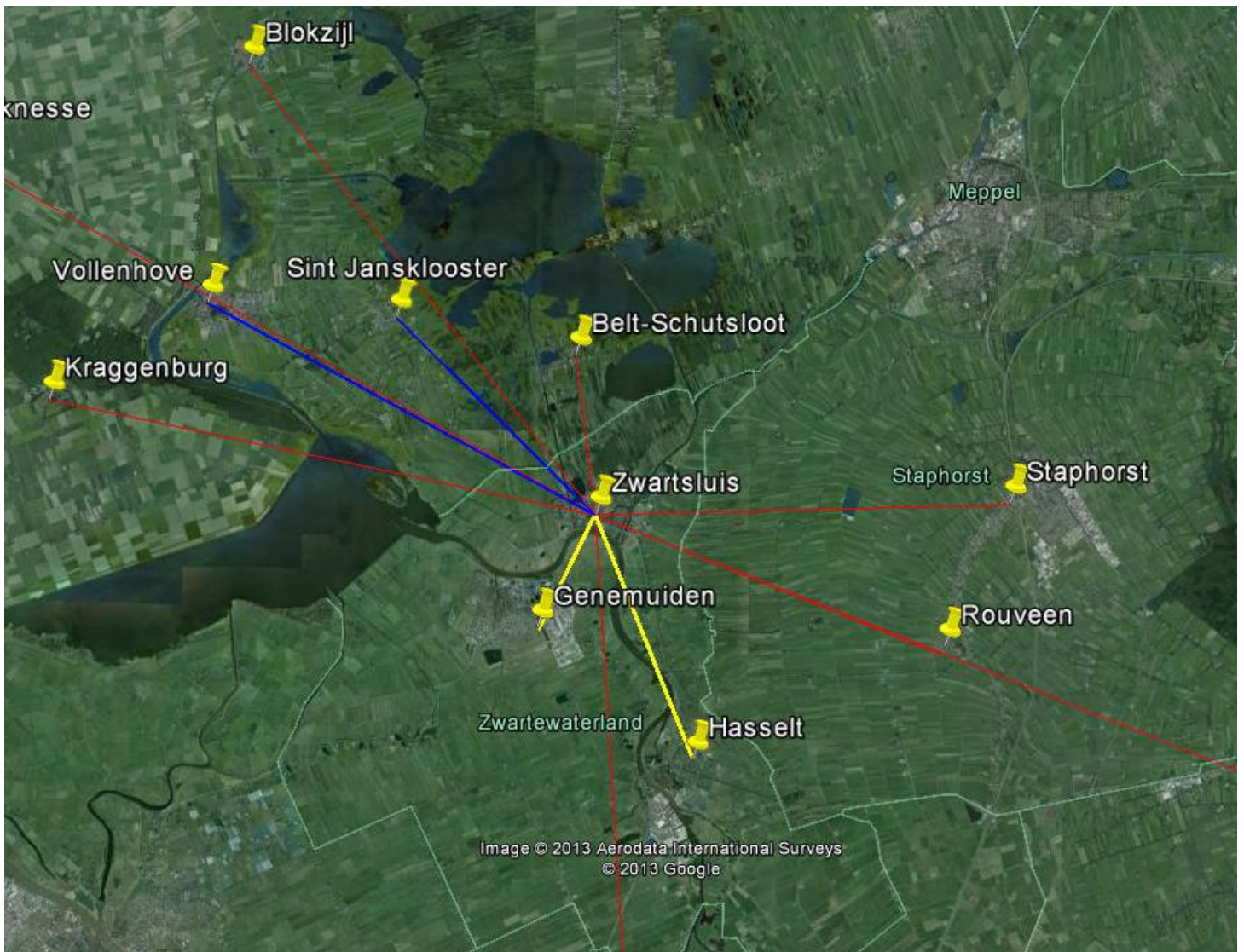
2.3.3 Uitgaande leerlingen Zwartsluis

Het grootste deel van de middelbare scholieren woonachtig in Zwartsluis gaat naar het Agnieten College: 113 van de 286 leerlingen, iets minder dan de helft. Verrassend genoeg gaan meer leerlingen vanuit Zwartsluis naar Zwolle dan naar Meppel, de stad waar Zwartsluis zich traditioneel wat meer op richt. Op onderstaand kaartbeeld is te zien waar de leerlingen vanuit Zwartsluis naartoe gaan. Een rode lijn staat voor tussen 1 en 49 leerlingen, een blauwe lijn voor 50 tot en met 99 leerlingen en een gele lijn voor 100 leerlingen of meer:

2.3.4 Inkomende leerlingen Zwartsluis

Op het Agnieten College zitten niet alleen leerlingen uit de gemeente Zwartewaterland. Naast de 400 leerlingen uit Genemuiden, Hasselt en Zwartsluis heeft de school in Zwartsluis nog 201 leerlingen die met name uit de Noordoostpolder komen (zie voor een volledig overzicht bijlage 1). Op onderstaand kaartbeeld is weergegeven waar de leerlingen van het Agnieten College vandaan komen. Een rode lijn staat voor tussen 1 en 49 leerlingen, een blauwe lijn voor 50 tot en met 99 leerlingen en een gele lijn voor 100 leerlingen of meer:

2.3.5 Snoeroutes

Hoe de snoeroutes precies door de gemeente Zwartewaterland lopen, vergt een nadere uitwerking van de leerlingenroutes. Bekend is wel dat door bewoners van De Velde / Zwartewatersklooster, op de route van Hasselt naar Zwartsluis, wordt geklaagd over zwerfafval veroorzaakt door langsfietsende jongeren. Een nadere inventarisatie van de snoeroutes kan eventueel uitgevoerd worden door jongeren uit de gemeente Zwartewaterland. Zie hiervoor de volgende hoofdstukken.

3 ■ Cruciale succesfactoren

In dit hoofdstuk komt een aantal cruciale succesfactoren bij de aanpak van zwerfafval met jongeren aan bod. Deze zijn gebaseerd op de opgedane ervaringen van Gemeente Schoon in de thematrajecten participatie. Het zijn factoren die in diverse trajecten hebben bijgedragen aan het succes ervan, maar dat wil niet zeggen dat het voor elke specifieke situatie nodig is of werkt.

3.1 VOOR EN DOOR JONGEREN

Uit ervaringen met zwerfafvalprojecten met jongeren blijkt dat één van de succesfactoren het direct betrekken van de leerlingen is, van begin tot eind. Niet alleen zijn jongeren over het algemeen erg creatief in het verzinnen van oplossingen voor dergelijke problemen, ze zijn en kennen ook zelf de doelgroep. Dit geeft cruciale informatie over hoe de aanpak zo effectief mogelijk kan worden ingestoken. Het enthousiasme van kinderen en jongeren werkt vaak ook aanstekelijk waardoor andere partijen worden aangezet actie te ondernemen.

3.2 SPREEK DE TAAL VAN JONGEREN

De taal van de gemeente en de taal van jongeren verschilt. Verstandig is aan te sluiten bij de 'taal' van de jongeren, zonder daarbij te ver door te schieten. Dat betekent: geen oversimplificatie van het taalgebruik, maar wel vakjargon zoveel mogelijk vermijden en jongeren als volwassenen behandelen. Termen als bossages, gemeentelijk areaal en het ledigen van afvalbakken zullen de jongeren niet bekend in de oren klinken; spreek daarom liever van struiken, een 'gebied' en leegmaken van prullenbakken.

3.3 COMBINEER KORTE EN LANGE TERMIJN

De combinatie van korte en lange termijnacties is vrijwel bij elk beleid dat wordt uitgevoerd een aanbeveling. Bij de aanpak van zwerfafval ligt het iets gecompliceerder. Daarin betekenen korte termijn acties vaak het plaatsen van extra prullenbakken of het prikken / opruimen van zwerfafval. Het zijn activiteiten waarvan de kans groot is dat ze een tijdelijk of slechts beperkt effect hebben. Duurzamer is het in te zetten op gedragsverandering, maar dat is een lang proces. Door deze twee zaken te combineren kan het aanvankelijke enthousiasme door een korte termijnresultaat in de aanpak langer behouden blijven om zo door te zetten naar maatregelen voor de lange(re) termijn.

3.4 MAAK HET ONDERWERP AANSPREKEND

Het onderwerp zwerfafval is voor veel jongeren niet direct aansprekend. Er zijn grofweg twee tactieken te onderscheiden om het onderwerp wel 'sexy' te maken. Voor een deel van de jongeren zal gelden dat zij vanuit het oogpunt van duurzaamheid aangesproken kunnen worden en daarop zullen aanslaan. Een presentatie over de plastic vervuiling in de wereldoceanen (plastic soep), gerelateerd aan de vervuiling in de lokale omgeving, kan voor hen tot de verbeelding spreken. Voor een ander deel van de jongeren zal het meer aanspreken als het effect op de directe leefomgeving zichtbaar wordt gemaakt: dat kan bijvoorbeeld door de relatie te leggen met een schone speeltuin voor de broertjes of zusjes. Soms werkt het ook als zichtbaar wordt gemaakt hoeveel geld het kost om al het zwerfafval steeds te laten opruimen door de gemeente.

3.5 SCHOLEN BETREKKEN VRAAGT OM EEN LANGE ADEM

Hoewel ook dit lastig is, zijn jongeren over het algemeen het eenvoudigst te bereiken via scholen. Scholen zijn een essentieel onderdeel van de gemeenschap en vervullen in de leefwereld van de leerlingen, ouders en leraren een belangrijke rol. Ook in de buurt waarin scholen zijn gevestigd, vervullen ze een bepaalde (sociale) rol. Daarnaast veroorzaken jongeren van 12-24 jaar tot 1,7 keer meer zwerfafval dan volwassenen (Kennissgids jongeren en zwerfafval, 2008). Het is vanuit die beleving dan ook zeer logisch scholen te betrekken bij de fysieke omgeving: de openbare ruimte. Toch leert de ervaring dat scholen niet altijd even gemakkelijk zijn te betrekken. Door overvolle agenda's van de staf, die naast lesgeven vaak veel andere taken op zich moeten nemen, past het thema zwerfafval er niet altijd meer bij. Wanneer men voor het eerst met een school contact opneemt, zijn vaak meerdere pogingen nodig om het juiste staflid van de school te pakken te krijgen. Indien hij of zij positief reageert op het thema is het vervolgens nog zaak collega's binnen de school te motiveren en er tijd voor vrij te maken. Bij het betrekken van scholen bij de aanpak van zwerfafval moet daarom rekening gehouden worden met de periode tussen een eerste contact en het daadwerkelijk van start gaan met een project. Deze tijd kan wel tot een jaar oplopen.

Bepaalde factoren kunnen de behoefte aan een traject en de snelheid waarmee dat in gang gezet wordt, versnellen. Een voorbeeld hiervan zijn klachten uit de buurt over het gedrag van de leerlingen m.b.t. afval, die bij de school en gemeente kunnen binnenkomen.

Zeker voor een lange termijn aanpak zijn scholen niet altijd te motiveren. Er is buiten het lesprogramma vaak ruimte voor enkele projecten, maar het maken van afspraken om zwerfafval de komende X-aantal jaren vast onderdeel van de activiteiten te laten zijn, is een lang proces. Scholen houden liever wat ruimte over voor meer actueel getinte

projecten. Mocht de (uiteindelijke) ambitie van de gemeente toch zijn het op structurele basis uitvoeren van dergelijke activiteiten, dan zal daar ook een lange adem mee gemoeid zijn.

3.5.1 Betrek de binnen- en buitenruimte

Uiteraard is het voor de gemeente nuttig als afspraken worden gemaakt met scholen over het schoonhouden van de buitenruimte door leerlingen. Rommel die daar geproduceerd wordt, heeft invloed op de rest van de omgeving en haar gebruikers. Voor scholen is echter de binnenruimte vaak een bron van ergernis. Na de pauze blijft er veel afval achter in de aula of op trappen en continu surveilleren is niet mogelijk. Aan te raden is daarom zowel de binnen- als de buitenruimte te betrekken bij de aanpak van zwerfafval op scholen.

3.5.2 Speel in op wat er in de school speelt

Elke school is weer anders: niet alleen qua leerrichtingen/niveaus, grootte en locatie, maar ook op gebied van buitenschoolse activiteiten en speerpunten. Zo zijn er scholen met bepaalde (Unesco-)duurzaamheidsambities, scholen die zoveel mogelijk sociaal betrokken willen zijn in de wijk en scholen die juist sport of cultuur als speerpunt hebben. Logischerwijs kan het de mogelijkheden voor een aanpak van zwerfafval vergroten als hier op creatieve wijze bij wordt aangesloten.

3.5.3 Zoek de verbinding met andere groepen en partijen

Scholen gevestigd in een woonwijk hechten vaak veel waarde aan een goede relatie met de omgeving, zodat klachten zoveel mogelijk worden voorkomen. Voor een ondernemer op een snoeproute is het wenselijk dat zijn omgeving schoon is, ook ten opzichte van de andere klanten. In dit geval kan het voorkomen van imagoschade voor zowel de school als de ondernemer een motivatie zijn te participeren bij de aanpak van zwerfafval. De gemeente kan hier op inspelen. Uiteindelijk is voor de verduurzaming van de aanpak een goede relatie met de omgeving belangrijk, omdat het voor betrokken partijen dan eenvoudiger is elkaar aan te spreken op de gemaakte afspraken en elkaar te motiveren. Ook voor de gemeente kan dit een voordeel zijn.

Natuurlijk is niet elke ondernemer of bewoner bereid mee te werken en indien het gaat om een sleutelfiguur, kan het proces gefrustreerd worden. Hoe dan ook zal het extra tijd vergen als naast de school ook andere partijen worden betrokken bij de aanpak, zeker indien de contacten nog volledig moeten worden opgezet. Ondernemers hebben immers vaak weinig tijd voor dergelijke projecten en als bewoners niet goed gegroepeerd zijn, is

het lastig een centraal aanspreekpunt te vinden. Een welzijnsorganisatie kan hierin wellicht een helpende hand bieden.

De ervaring leert wel dat het betrekken van meerdere partijen vaak tot een win-winsituatie leidt. Aan te raden is dan ook hier zoveel mogelijk op te sturen.

3.5.4 Maak communicatie onderdeel van de aanpak

Zeker wanneer het gaat om bewustwording van het probleem of het verbeteren van de 'reputatie' van de betreffende school in de wijk, zal het gebruik van moderne communicatiemiddelen bijdragen aan het succes van de aanpak. Facebook, Twitter en websites van lokale kranten kunnen dienen als middelen. Een voorbeeld daarvan is het Revius Lyceum in Wijk bij Duurstede, dat intensief Twitter heeft gebruikt om in eerste instantie leerlingen bewust te maken van het snoeproute probleem en in tweede instantie het succes van de aanpak uit te dragen (zie onderstaand).

Kort samengevat zijn cruciale succesfactoren bij de aanpak van zwerfafval met jongeren:

1. Betrek de jongeren van begin tot eind bij het project
2. Spreek de taal van de jongeren, maar overdrijf niet
3. Combineer korte en lange termijn acties
4. Maak het onderwerp aansprekend

En wanneer de jongeren benaderd worden via scholen:

5. Houd rekening met de tijd die het kost om een school te betrekken
6. Betrek in de aanpak zowel de binnen- als buitenruimte van een school
7. Haak aan op wat er in de school speelt qua projecten en activiteiten
8. Zoek verbinding met andere sleutelfiguren rondom de school
9. Besteed veel aandacht aan communicatie in het traject

4. Aanpak op maat

Hieronder volgt een nadere uitwerking waarmee een aanpak op maat gestart kan worden met scholen. Sommige van deze stappen kunnen ook genomen worden wanneer wordt gewerkt met jongeren buiten de middelbare scholen om. Om scholen te betrekken bij de aanpak van zwerfafval, moet rekening worden gehouden met het 'DNA' van de school (zie bijlage 1). Op die manier kan voor elke school, groep of klas een aanpak op maat worden geboden.

Niet elk type leerling zal enthousiast worden van dezelfde activiteiten en niet elke activiteit is geschikt voor een grote groep. Aan de hand van de combinatie van factoren op een school kan een zwerfafvalaanpak op maat worden vormgegeven. Dit hoofdstuk gaat in op hoe deze factoren en kenmerken invloed uitoefenen en hoe zo een aanpak op maat kan worden voorgesteld. De onderscheiden invloedrijke factoren zijn opgedeeld in omgevingsfactoren, kenmerken van de doelgroep voor de aanpak en overige factoren. In de bijlage is een matrix opgenomen van de voorgestelde projecten (zie hoofdstuk 4) in relatie tot deze elementen.

4.1 OMGEVINGSFACTOREN

- *Is er een specifiek gebied waarop gefocust wordt?*
Niet elke school is gevestigd in de buurt van een winkelstraat of park en niet overal is overlast van snoeproutes. Wanneer scholen zonder deze kenmerken toch geïnteresseerd zijn in een aanpak van zwerfafval, heeft het geen nut in te zetten op een schoonmaakactie, op gebiedsadoptie of op het ontwerpen van prullenbakken. Wel is het mogelijk aan bewustwording te doen, door projecten op te zetten als een promotiecampagne of het geven van introductielessen aan andere klassen of op (basis)scholen.
- *Zo ja, om welk soort gebied gaat het?*
Een andere variabele is om welk type focusgebied het gaat. Dit heeft zowel invloed bij een eenmalige als bij een structurele aanpak (zie ook verderop in tekst).
  - Wanneer wordt gefocust op een snoeproute, is de kans groot dat het direct tot de verbeelding van de leerlingen spreekt. Ze zullen vrij snel het probleem (h)erkennen, immers, een snoeproute wordt vaak direct veroorzaakt door de leerlingen (of andere leeftijdsgenoten). Het sluit aan op de belevingswereld van leerlingen.

- Dat geldt ook voor een hangplek, al is daar de kans groter dat de oorzaak niet alleen bij de leerlingen van een bepaalde school ligt, of slechts bij een zeer klein deel van die leerlingen.
  - Ook een park zou onderdeel kunnen zijn van een zwerfafvalaanpak met leerlingen. Wanneer het park dichtbij de scholen ligt, is er een kans dat het onderdeel is van de snoeproute. Met de aanpak van zwerfafval in een park kan de reputatie van de school meer uitgedragen worden, omdat het bij uitstek een veelgebruikt onderdeel van de buitenruimte is. Hierbij moet wel rekening gehouden worden met de omvang van het park. Een park kan soms te groot zijn voor een kleine groep leerlingen, maar ook onoverzichtelijk om er een grotere groep leerlingen op los te laten.
  - Wellicht zijn ouders geen voorstander van het aanpakken van zwerfafval buiten de directe schoolomgeving.
- *Worden er andere partijen betrokken?*

Een andere keuzemogelijkheid is een aanpak met of zonder partijen in de omgeving van de school. Er kan bijvoorbeeld gedacht worden aan de Stichting Vrijwillige Zwerfafval Opruimers (SVZO), bewonersverenigingen, ondernemers en basisscholen in de gemeente. Niet alle activiteiten zijn geschikt voor uitvoering door meerdere typen partijen. Adoptie van een gebied of een eenmalige schoonmaakactie kan prima met de buurt of ondernemers worden opgepakt, maar een bewustwordingsactie onder leerlingen door een promotiecampagne binnen de school of een inhoudelijk project over zwerfafval zal daar wat minder geschikt voor zijn.

4.2 KENMERKEN DOELGROEP

- *Wat is de leeftijd van de te betrekken leerlingen?*
  - Jongere leerlingen nemen waarschijnlijk meer aan, (brugklassers) zijn meer plichtsgetrouw.
  - Oudere leerlingen zijn minder plichtsgetrouw, maar de verwachting is dat een deel van hen gemotiveerd kan raken vanuit het kader van duurzaamheid, omdat zwerfafval dan onderdeel wordt van een groter geheel.
  - Oudere leerlingen zijn rond examentijd niet inzetbaar.
  - Vanaf het schooljaar 2014-2015 zijn de maatschappelijke stages voor leerlingen in het voortgezet onderwijs niet langer verplicht, maar een aantal scholen gaat hier wel vrijwillig mee door. Leerlingen op scholen die dit doen, kunnen in dat kader wellicht bijdragen aan de aanpak van zwerfafval.
- *Welk vakkenpakket hebben de leerlingen?*

Vanuit de ervaringen met het betrekken van scholen komen de volgende aanknopingspunten naar voren, waarmee het thema (zwerf)afval onder de aandacht gebracht kan worden:

- Biologie: duurzaamheid, afbraaktijd van verschillende typen zwerfafval.
- Natuurkunde: in het kader van recycling van batterijen, oude mobieltjes e.d.
- Aardrijkskunde: schone leefomgeving, afval en energie.
- Maatschappijleer: de maatschappij, dat ben jij; samen verantwoordelijk voor de (schone) omgeving.
- Handarbeid / kunst: afval als materiaal.
- Economie: wat kan afval opleveren? Wat kost het om het schoon te maken?

Het vmbo is ingedeeld in vier sectoren: economie, techniek, zorg en welzijn en landbouw. Op het Havo en Vwo wordt gewerkt met vier profielen: natuur & techniek, natuur & gezondheid, economie & maatschappij en cultuur & maatschappij. Er zijn scholen waar deze vier profielen tot twee hoofdprofielen zijn gebundeld: maatschappij en natuur.

- *Welk niveau hebben de leerlingen?*

Het niveau van de leerlingen (Vmbo, Mbo, Havo of Vwo) kan ook invloed hebben op de mogelijkheden van een aanpak voor zwerfafval. Enerzijds heeft dat een verband met de vakken / profielen die worden aangeboden in deze onderwijsvormen (zie ook boven). Anderzijds is het denkbaar dat voor Vwo-leerlingen een langere termijn en een meer macro-doel (zoals duurzaamheid) beter aanslaat dan bij vmbo-leerlingen. Laatstgenoemden hebben wellicht meer affiniteit met een doel dat dichtbij hun belevingswereld staat, zoals een schone speeltuin voor hun broertje of zusje.

- *Groeps grootte*

- Met een erg grote groep (>30 leerlingen, meer dan één klas) is het naar verwachting niet mogelijk elke leerling te betrekken bij het totale proces van probleemstelling tot het vinden van oplossingen (brainstorm en uitwerken) en het bepalen van een werkproces en uitvoering hierbij.
- Wel kan een grote groep uiteraard een omvangrijkere activiteit aan, zoals een grote schoonmaakactie langs snoeproutes of in een park nabij de school.
- Kortom, met een kleinere groep is het eenvoudiger veel commitment te creëren bij de groepsleden (het zelf ontwikkelen en uitvoeren van een plan spreekt aan), maar zal de omvang van de activiteit naar verwachting kleiner zijn. Een kleine groep kan uiteraard wel het ontwikkelde plan goed promoten, zodat later een grotere groep betrokken wordt bij de uitvoering.
- Zoals ook hierboven vermeld, zal een kleine groep meer geschikt zijn voor betrokkenheid bij een structurele activiteit dan een grote groep.

4.3 OVERIGE FACTOREN

- *Gaat het om een eenmalige of structurele actie?*
  - Structurele acties zullen veel meer voorbereidingstijd vergen, met name in het werven van deelnemers, alsmede een pilot- of proeffase vereisen om te ontdekken of de uitgedachte activiteiten ook in de praktijk werken.
  - Het is verstandig rekening te houden met een groter aantal deelnemers bij een eenmalige actie. Over het algemeen is het zo dat een eenmalige schoonmaakactie bijvoorbeeld op veel enthousiasme kan rekenen, maar voor bijvoorbeeld een vaste adoptie van een prullenbak al minder animo is.
  - Bij een structurele actie is het zaak ook na te denken over een beloning voor de deelnemers, terwijl dit bij eenmalige acties meestal niet nodig is.
  - Afhankelijk van het type activiteiten, is het bij een structurele aanpak met dezelfde vrijwilligers van belang rekening te houden met zaken als aansprakelijkheid, verantwoordelijkheden en wellicht vrijwilligersverzekeringen. Zeker wanneer er een structurele beloning in het spel is, is het wenselijk dat de verantwoordelijken ook kunnen worden aangesproken op (kwaliteit van) de uitgevoerde activiteiten.

- *Wordt het verbonden aan een activiteit op school?*

Naast reguliere zaken hebben veel scholen ook projectmiddagen en jaarlijks terugkerende activiteiten met daarin een focus op bepaalde maatschappelijke verantwoordelijkheden. Wanneer de jaarplanning van scholen al erg druk bezet is met dergelijke bezigheden, is er niet altijd ruimte over voor een eenmalige of structurele activiteit op het gebied van zwerfafval. Raadzaam is het dan verbinding te zoeken met de reeds geplande activiteiten op de jaaragenda.

- *In welke tijd van het jaar wordt het uitgevoerd?*

Afhankelijk van de tijd van het jaar waarin contact op gang komt met de scholen of een activiteit wordt uitgevoerd, spelen de volgende zaken mee:

  - De jaarplanning van de school is over het algemeen drukbezet aan het begin van het schooljaar, rond de kerst en rond het einde van het schooljaar (rapportvergaderingen, examens, e.d.). Hier dient rekening mee gehouden te worden.
  - Gedurende het vroege najaar, de lente en zomer zijn leerlingen meer buiten actief waardoor het zwerfafvalprobleem groter kan zijn. Dat geldt met name op het schoolplein en hangplekken. Snoeroutes zullen het hele jaar door worden gebruikt.
  - In het najaar kan de actie worden gecombineerd met bladruimen. In september aan de Keep it Clean Day en in december aan het opruimen van vuurwerkafval.

- Verbinding zoeken met andere partijen, zoals ondernemers, kan in de decemberperiode lastig zijn, vanwege de drukte.
  - Wanneer activiteiten over de zomervakantie worden heen getild, dient rekening te worden gehouden met de wisseling van leerlingen. Hogere klassen doen examens en gaan van school. Als er via een andere groepsvorm (bijvoorbeeld een leerlingenraad) wordt gewerkt, is de kans groot dat er ook een 'wisseling van de wacht' plaatsvindt van schooljaar tot schooljaar.
  - Uiteraard dient er rekening gehouden te worden met de schoolvakanties.
- *Ligt de focus binnen of buiten het schoolgebouw?*

Afvalproblemen kunnen zowel binnen als buiten de school spelen. Wanneer kleinschalig wordt begonnen, is het onoverkomenlijk binnen of buiten de school te beginnen en de aanpak vervolgens uit te breiden.

Argument om binnen de school te beginnen is dat de medewerkers van een school naar verwachting enthousiaster worden als hun directe omgeving (binnen) wordt aangepakt. Risico is wel dat zodra dat is aangepakt en de situatie is verbeterd, het enthousiasme om ook buiten de schoolomgeving aan de slag te gaan, is getemperd. Anderzijds is het wellicht moeilijk scholen te motiveren eerst de buitenruimte aan te pakken. Omgaan met dit dilemma vereist een goede relatie en afspraken met een school. Afhankelijk van waar het grootste probleem volgens de school ligt en de schaalgrootte van (de eerste fase van) het project kan dus worden bepaald of er binnen of buiten de school wordt gestart.

5 ■ Voorstellen maatschappelijke stages

Dit hoofdstuk bevat een aantal voorstellen voor maatschappelijke stages die kunnen worden aangeboden in de gemeente Zwartewaterland. De doelstellingen van de stages lopen uiteen. Sommige voorstellen zijn bedoeld om jongeren bewust te laten worden van het probleem, het probleem aan te pakken, de aanpak te promoten en uit te breiden.

De voorstellen zijn bedoeld voor de gemeente Zwartewaterland, ROVA en het Agnieten College en min of meer 'hapklaar'. De voorstellen kunnen gezien worden als concrete projectomschrijvingen maar zijn uiteraard aan te passen op basis van de activiteiten die de school uitvoert of op basis van de leerling(en) die de stage uitvoert.

5.1 MAATSCHAPPELIJKE STAGE

Een maatschappelijke stage is een verplicht gesteld leertraject voor leerlingen van het voortgezet onderwijs. Binnen de stage staat vrijwilligerswerk centraal, het is dus de bedoeling dat de leerlingen een vrijwillige bijdrage aan de samenleving leveren. Dit kan gebeuren bij non-profit instellingen, maatschappelijke organisaties maar ook buiten bestaande instanties om. Getracht wordt om de stage aan te laten sluiten bij de interesses van de leerling zodat ze gemotiveerder zijn. Ook is creativiteit belangrijk om de leerlingen te motiveren en enthousiasmeren. De doelstelling van een maatschappelijke stage is dat de leerling persoonlijk leert van de opdracht, maar vooral dat er een bijdrage aan de samenleving wordt geleverd. Alle leerlingen die in schooljaar 2013-2014 starten in het voortgezet onderwijs (praktijkonderwijs, vmbo, havo en vwo) moeten een maatschappelijke stage doen van minimaal 30 uur. Vanaf het schooljaar 2014-2015 is de maatschappelijke stage niet langer verplicht, maar scholen kunnen scholen er vrijwillig voor kiezen de maatschappelijke stage deel van het curriculum uit te laten maken. Het Agnieten College in Zwartsluis heeft hier nog geen besluit over genomen.

Scholieren die een maatschappelijke stage met betrekking tot zwerfafval gaan volgen zullen eerst meer kennis op moeten doen over zwerfafval. Dit is bijvoorbeeld mogelijk met het lespakket van Nederland Schoon en daarbij aansluitend een excursie naar ROVA. Of een voorlichting door ROVA in een klas. Een excursie is optioneel opgenomen in de uitwerking van de verschillende maatschappelijke stages. De volgende maatschappelijke stages worden omschreven :

- Opschoonactie met buurtbewoners.
- Snoeproutes in kaart brengen.
- Buurtonderzoek zwerfafval.

- Een deel van een snoeproute schoonhouden.
- Een eigen afvalbak ontwerpen en maken.
- Een les over zwerfafval op een basisschool verzorgen.

Er wordt een operationeel draaiboek, los van deze rapportage, opgeleverd waar de gemeente, het Agnieten College en ROVA mee aan de slag kunnen.

5.2 EEN OPSCHOONACTIE MET BEWONERS ORGANISEREN

- Doelgroep: vmbo / havo / vwo, 13 jaar en ouder
- Betrokken partijen: Agnieten College, ROVA, gemeente Zwartewaterland, Optioneel: ondernemers, bijvoorbeeld de Coop in Zwartsluis.

Door bewoners van De Velde / Zwartewatersklooster, op de route van Hasselt naar Zwartsluis, wordt geklaagd over zwerfafval veroorzaakt door langsfietsende jongeren. Door de bewoners is bij de wijkcontactambtenaar aangegeven dat zij het leuk zouden vinden een keer een deel van de snoeproute op te ruimen met een aantal leerlingen en vervolgens samen te barbecueën. Om voor deze actie voldoende enthousiaste leerlingen te werven is voorgesteld twee leerlingen verantwoordelijk te maken voor de organisatie en vooral communicatie. Zij gaan andere leerlingen vragen mee te helpen met schoonmaken.

Stappenplan:

Stap 1: twee leerlingen gaan onder begeleiding van een docent en/of medewerker van de gemeente en/of ROVA aan de slag. In overleg met bewoners wordt een datum gekozen waarop de actie plaats zal vinden.

Stap 2: de leerlingen verdelen een aantal taken in de organisatie van de opschoonactie en gaan hiermee aan de slag. Het gaat onder andere om de volgende taken:

- Persbericht opstellen om de lokale media te informeren over de schoonmaakactie met buurtbewoners.
- Het enthousiasmeren van andere leerlingen die langs De Velde / Zwartesklooster fietsen om ook te komen helpen met de actie. Maak zeker ook gebruik van facebook, twitter en dergelijke!
- Contact houden met de buurtbewoners, de wijkcontactambtenaar en ROVA richting de opschoonactie (eventueel onder begeleiding van de MaS-coördinator of stagebegeleider).
- Optioneel: vragen of bijvoorbeeld de Coop in Zwartsluis (waar veel leerlingen na schooltijd iets te eten kopen om tijdens het fietsen op te eten, waardoor het zwerfafval wordt veroorzaakt) de schoonmaakactie wil sponsoren. Bijvoorbeeld door

iets lekkers en wat fris beschikbaar te stellen of iets voor de barbecue die na afloop van de schoonmaakactie wordt gehouden.

Stap 3: tijdens de schoonmaakactie gaan de leerlingen zelf ook hard aan de slag om een deel van de snoeproute netjes te maken. Daarnaast zullen zij tijdens de schoonmaakactie het eerste aanspreekpunt zijn voor de buurtbewoners.

5.3 SNOEPROUTES IN KAART BRENGEN

- Doelgroep: alle onderwijsniveaus, alle leeftijden
- Betrokken partijen: Agnieten College, buurtbewoners, boa's

Bij de gemeente Zwartewaterland is een globaal beeld bekend van hoe de snoeproutes door de gemeente lopen. Middels dit onderzoek brengen degenen die zelf over deze routes fietsen in kaart hoe scholieren precies van en naar huis fietsen.

Stappenplan:

Stap 1: de leerling geeft op een plattegrond de schoollocatie aan evenals de plekken waar scholieren hun eten en drinken kopen tijdens pauzes, tussenuren en na schooltijd. Dit kunnen supermarkten zijn, maar ook andere locaties zijn zoals tankstations, cafetaria's of bakkerijen.

Stap 2: op basis van eigen ervaring geeft de leerling op de plattegrond aan welke routes scholieren lopen of fietsen naar de geïdentificeerde plekken en naar huis toe. Wanneer hij of zij niet zeker weet hoe medeleerlingen hierheen gaan, kunnen op de kaart een aantal routes aangegeven worden die waarschijnlijk gebruikt worden.

Stap 3: de leerling inspecteert (een deel van) een van de routes en daarnaast een straat die niet aangemerkt is als snoeproute. Hiermee kan worden gemeten of er op de vermoedelijke snoeproute inderdaad meer zwerfafval ligt dan in omliggende straten.

Stap 4: de bevindingen worden door de leerling in de klas gepresenteerd om klasgenoten meer bewust te maken van de gevolgen van afval op straat gooien. Dit hoeft niet per se de eigen klas te zijn, maar kan bijvoorbeeld ook een brugklas zijn, tijdens een mentoruur.

5.4 BUURTONDERZOEK ZWERFAFVAL

- Doelgroep: vmbo / havo / vwo, alle leeftijden
- Betrokken partijen: Agnieten College, buurtbewoners, ondernemers

Mensen ondervinden niet alleen overlast van zwerfafval wanneer op een locatie objectief beschouwd veel zwerfafval ligt. De subjectieve notie van mensen kan hiervan afwijken. Het doel van deze maatschappelijke stage is om subjectieve overlast van buurtbewoners te achterhalen. Hiervoor gaan leerlingen in gesprek met bewoners en ondernemers in de buurt. Manieren om dit te doen zijn het organiseren van een panelinterview, het verspreiden van enquêtes of het houden van individuele interviews. Naast bewoners en ondernemers zou ook bijvoorbeeld de wijkagent geïnterviewd kunnen worden. Met deze stage wordt niet alleen onderzocht waar de meeste overlast van zwerfafval wordt ervaren, maar ook contact tussen leerlingen en buurtbewoners wordt gestimuleerd.

Stappenplan:

Stap 1: de leerling kiest een buurt waarin het onderzoekje plaats zal vinden. Het liefst is dit een buurt nabij de school zodat het contactelement van de stage goed uit de verf komt.

Stap 2: nadat de buurt is gekozen, kiest de leerling een methode om het onderzoek uit te voeren en moeten afspraken gemaakt worden met de mensen die de leerling wil spreken.

Stap 3: de uitvoering van het onderzoek. Naast het voeren van gesprekken met mensen uit de buurt zou de leerling bijvoorbeeld foto's kunnen maken.

Stap 4: de resultaten worden in een verslag verwerkt en eventueel gepresenteerd aan de de klas. Dit hoeft niet per se de eigen klas te zijn, maar kan bijvoorbeeld ook een brugklas zijn, tijdens een mentoruur.

5.5 DEEL VAN EEN SNOEPROUTE SCHOONHOUDEN

- Doelgroep: alle onderwijsniveaus, alle leeftijden
- Betrokken partijen: Agnieten College, mogelijk buurtbewoners of andere vrijwilligers

Leerlingen kunnen de meest vervuilde delen van snoeproutes die geïdentificeerd zijn in de hierboven beschreven stage zelf schoonhouden door een aantal weken lang op een vaste dag na schooltijd een uur afval op te ruimen. Mogelijk zou er een vrijwilliger uit de buurt gekoppeld kunnen worden aan een leerling. Enerzijds om er op toe te zien dat deze

zijn taken goed uitvoert, maar ook om het contact tussen scholieren en buurtbewoners te stimuleren.

Stappenplan:

Stap 1: de leerling kiest een snoeproute of deel van een snoeproute waar hij of zij verantwoordelijk voor is.

Stap 2: de leerling zoekt een partner die hem of haar wil helpen met het schoonhouden, dit kan een buurtbewoner zijn, maar ook een docent, conciërge of een andere vrijwilliger. In overleg kiezen zij een vaste dag en tijdstip waarop schoongemaakt wordt.

Stap 3: er wordt bijgehouden hoeveel zwerfafval de leerling wekelijks ophaalt. Stel van tevoren een maat vast: aantal stuks afval, aantal kilo's of aantal vuilniszakken.

Stap 4: de resultaten worden verwerkt in een presentatie, hierbij kan gebruik gemaakt worden van beeldmateriaal zoals zelfgemaakte foto's van afval in de straten. De leerling houdt deze presentatie vervolgens voor de klas. Dit hoeft niet per se de eigen klas te zijn, maar kan bijvoorbeeld ook een brugklas zijn, tijdens een mentoruur.

5.6 EEN EIGEN METALEN AFVALBAK ONTWERPEN EN MAKEN

- Doelgroep: vmbo-bb / -kb
- Betrokken partijen: Agnieten College, ROVA, gemeente Zwartewaterland, buurtbewoners

Een beproefd recept om kinderen hun zwerfafval weg te laten gooien is door ze hun eigen afvalbak in de buurt van de school te laten versieren. Voor middelbare scholieren is dit te kinderachtig en heeft het geen educatieve meerwaarde. Om die reden is het leuk en leerzaam om leerlingen aan de slag te laten gaan met het ontwerpen en maken van een eigen vuilnisbak op basis van echte eisen die door gemeenten en/of afvalverwerkingsbedrijven gesteld worden aan een afvalbak. In overleg met de gemeente en bewoners is het wellicht mogelijk de afvalbakken in de omgeving van het Agnieten College te plaatsen of op het schoolplein van de nieuwbouwlocatie van het Agnieten College.

Stappenplan:

Stap 1: leerlingen zoeken uit aan welke voorwaarden een afvalbak in de openbare ruimte moet voldoen voordat deze door de ROVA geleegd kan worden. Het is leuk als de leerlingen het zelf op internet kunnen opzoeken en misschien kunnen ze de ROVA of de gemeente erover benaderen. Mogelijk moet dat aan de docent overgelaten worden.

Stap 2: de voorwaarden en eisen door laten nemen door de leerlingen en mogelijkheid tot vragen stellen. Dat kan met een docent zijn, maar kan ook met iemand van ROVA of de gemeente. Het is belangrijk dat de leerlingen goed begrijpen aan welke voorwaarden een afvalbak moet voldoen en waarom.

Stap 3: laat de leerlingen individueel een eigen afvalbak ontwerpen op papier. Vervolgens bespreken ze in groepjes met elkaar waarom een bepaald ontwerp juist goed is en waarom een andere afvalbak niet kan aan de hand van de voorwaarden en eisen. Ieder groepje kiest het beste ontwerp uit hun groepje. De beste ontwerpen worden gepresenteerd, optioneel is om deze presentatie te verzorgen voor buurtbewoners en/of de gemeente en/of ROVA.

Stap 4: na de presentaties kiest het publiek voor een ontwerp dat door de leerlingen gemaakt zal worden of zullen laten maken. Dit is afhankelijk van de ervaring van leerlingen met metaal, de beschikbaarheid van materiaal en beschikbaarheid van de vakdocent.

5.7 EEN LES OVER ZWERFAFVAL OP EEN BASISCHOOL VERZORGEN

- Doelgroep: vmbo-t / havo / vwo, 14 jaar en ouder
- Betrokken partijen: Agnieten College, ROVA, basisscholen

Voor scholieren is het leerzaam om opgedane kennis over te dragen op anderen. Voor kennisoverdracht is het noodzakelijk de materie goed in de vingers te hebben, dus zullen de leerlingen op deze manier nog meer te weten komen over zwerfafval. Tevens biedt het ruimte om zelf op creatieve wijze met de thematiek om te gaan door leerlingen vrijheid te bieden de les enigszins naar eigen inzicht in te richten. Zo zou je leerlingen tussen een aantal thema's kunnen laten kiezen en eigen materiaal (zoals foto's) laten gebruiken. Voor basisscholieren is het leuk om les te krijgen van een middelbare scholier en daarnaast is het natuurlijk informatief. Omdat het toch best wel spannend is om zelf les te geven, is het ook mogelijk om twee leerlingen voor een klas te zetten. Een andere vorm zou kunnen zijn om een basisschoolklas in kleine groepjes te splitsen die een verschillend thema gaan behandelen, ieder groepje wordt begeleid door een leerling van het Agnieten College.

Stappenplan:

Stap 1: laat de leerlingen een aan zwerfafval gerelateerd thema kiezen aan de hand waarvan ze de les willen inrichten. Dit kunnen meer algemene thema's zijn (e.g. afvalverwerking of afval en de natuur), maar het is natuurlijk ook leuk om iets te nemen wat in Zwartewaterland speelt, zoals snoeproutes.

Stap 2: op basis van het gekozen thema verzamelen de leerlingen informatie. Dit kan in de vorm van desk research, maar verzamelen van eigen uniek materiaal zou gestimuleerd kunnen worden. Leerlingen gaan zelf foto's in de buurt maken van hotspots waar veel zwerfafval ligt, ze interviewen een buurtbewoner die er last van heeft of iemand van ROVA.

Stap 3: het lesgeven zelf kan dus zowel klassikaal als in kleinere groepjes, afhankelijk van wat de basisscholen willen en hoeveel leerlingen deze stage zouden willen doen. De les moet niet te lang duren aangezien kinderen maar een beperkte aandachtsspanne hebben. Het daadwerkelijke lesgeven zou kunnen worden afgewisseld met interactieve elementen: e.g. een kleine opdracht, een quiz of iets dergelijks. Mochten basisscholen niet willen meewerken dan zouden de lessen ook gegeven kunnen worden aan de brugklassen van het Agnieten College.

Stap 4: aansluitend zouden de basisscholieren onder begeleiding van de leerlingen van het Agnieten en de docent het schoolplein schoon kunnen maken. Wanneer er met wat oudere leerlingen (groepen 6, 7, 8) wordt gewerkt is het mogelijk ook in de omgeving van de school schoon te maken.

6 ■ Proces en organisatie

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste stappen uiteengezet voor het samen met de scholen uitvoeren van een project rond zwerfafval, uitgaande van de projectvoorstellen. Stappen kunnen eventueel ook doorlopen worden met andere organisaties zoals sportverenigingen of jeugdsozen (Stichting Jong Zwartewaterland). Er wordt in deze stappen van uitgegaan dat een eerste contact tussen de te betrekken organisatie en gemeente al is gelegd. Om dit te stimuleren is het raadzaam als gemeente kenbaar te maken richting de betreffende organisaties dat de gemeente een faciliterende rol kan spelen richting hen als het gaat om de aanpak van zwerfafval en er projectvoorstellen liggen die op basis van de kenmerken van de organisatie gemakkelijk kunnen worden vormgegeven.

De benaderde organisaties krijgen zo de mogelijkheid, indien geïnteresseerd, met de gemeentelijke organisatie contact op te nemen waarna snel gestart kan worden met de volgende stappen. Uiteraard is de specifieke invulling van deze stappen projectafhankelijk.

6.1 STAP 1: EERSTE GESPREK MET DE SCHOOL

Stap één is een verkennend gesprek met de betreffende school. Het is een open gesprek waarin de vraag / mogelijkheden en problemen m.b.t. zwerfafval van de school worden verkend. Van belang is bij dit startgesprek uit te gaan van de wensen en mogelijkheden van de school, zodat de aanpak zoveel mogelijk *voor en door* de school zal zijn. De volgende punten kunnen tijdens het gesprek aan de orde komen:

- De school geeft aan waarom zij het thema wil behandelen en hoe zij de aanpak van zwerfafval zou willen invullen;
- De school kan aangeven (intern en extern) welke groepen / partijen ze daar graag bij zou willen betrekken;
- De gemeente licht de mogelijkheden en hun doelstelling toe, maar adviseert ook de succesfactoren ter hand te nemen.
- Het voorleggen van de lijst met afhankelijke variabelen, die in de volgende stap kunnen worden ingevuld.

6.2 STAP 2: BEPALEN VARIABELEN

De school bepaalt in deze stap hoe de van invloed zijnde variabelen worden ingevuld en aan de hand daarvan de aanpak kan worden vormgegeven:

- *Omgevingsfactoren*
  - *Is er een focusgebied en zo ja, wat voor type gebied? (snoeproute, park, hangplek, schoolplein). Wat is de problematiek?*
  - *Met of zonder andere partijen*
- *Kenmerken doelgroep*
  - *Leeftijd van de leerlingen*
  - *Vakkenpakket*
  - *Niveau leerlingen*
  - *Groepsgrootte*
- *Overige factoren:*
  - *Eenmalig of structureel*
  - *Activiteit waar het aan verbonden wordt*
  - *Tijd van het jaar*
  - *Begin je binnen of buiten de school*

Inhoudelijk doel: wat is de zwerfafvalproblematiek?

Voor de analyse van de (zwerf)afvalproblematiek is het raadzaam een schouw uit te voeren, vanwege de betrokkenheid en bewustwording, het liefst door de leerlingen van de betreffende school. Er kunnen bestaande beoordelingscriteria worden ingezet die door veel gemeenten en andere partijen worden gebruikt om de openbare ruimte objectief te kunnen beoordelen. Een voorbeeld hiervan is de CROW-beeldstandaarden:

Groen-boomspiegel-zwerfafval fijn (RAW Hoofdcodes 70.24.01/70.24.51)

A+	A	B	C	D
				
Er ligt geen fijn zwerfafval.	Er ligt weinig fijn zwerfafval.	Er ligt redelijk veel fijn zwerfafval.	Er ligt veel fijn zwerfafval.	Er ligt zeer veel fijn zwerfafval.
fijn zwerfafval (≤ 10 cm)	fijn zwerfafval (≤ 10 cm)	fijn zwerfafval (≤ 10 cm)	fijn zwerfafval (≤ 10 cm)	fijn zwerfafval (≤ 10 cm)
0 stuks per stuk	≤ 3 stuks per stuk	≤ 10 stuks per stuk	≤ 25 stuks per stuk	> 25 stuks per stuk

Van belang is vervolgens een conclusie te trekken over het gebied en het probleem en inhoudelijke doel daarbij te bepalen:

- Is er al een eerste aanwijsbare oorzaak voor het zwerfafval? Bijvoorbeeld het feit dat er geen prullenbakken zijn geplaatst, dat de prullenbakken op onlogische plekken staan of deze vaak vol zitten.
- Is er sprake van hotspots? Denk hierbij aan:

1. *Afval bij afvalverzamelingsplaatsen,*
Doel op korte termijn kan dan zijn dat er 50% minder meldingen van afval zijn. Op de lange termijn kan het bijvoorbeeld gaan om de schoonheidsgraad op het stedelijk gemiddelde te brengen.
2. *Zwerfafval bij winkelcentrum*
Doel kan in dit geval zijn op korte termijn bewustwording te creëren bij publiek door promotie en ludieke acties. Op de lange termijn kan het gaan de situatie op stedelijk gemiddelde te brengen en te zorgen dat winkeliers een bijdrage leveren aan het schoonhouden van het winkelcentrum.
3. *Zwerfafval op snoeproutes*
Doel kan zijn de snoeproute aan te pakken met extra of een ander type prullenbakken of een schoonmaakactie. Meer op de lange termijn kan het doel zijn scholieren zich bewust laten worden van het probleem.

De variabelen worden bepaald en afgestemd met de gemeente, zodat een gedetailleerd stappenplan voor het vervolg kan worden opgesteld. Met het schema in de bijlage is een overzicht gegeven welk type projecten geschikt zijn, gegeven de invulling van de variabelen.

6.3 STAP 3: BIJEENKOMST MET DE LEERLINGEN

Mocht de school een grote rol van de leerlingen wensen, kan een bijeenkomst met de leerlingenraad of de te betrekken klas worden belegd. Zaak is deze bijeenkomst zeer open in te gaan om de creativiteit en input van de leerlingen zoveel mogelijk aan te spreken. Het is dus aan te raden de voorstellen nog niet voor te leggen, maar de leerlingen juist zelf met ideeën te laten komen.

De gemeente of betrokken staf van de school kan de projectvoorstellen als input laten dienen voor deze bijeenkomst, zonder daarbij teveel sturend op te treden. Raadzaam is in deze bijeenkomst al zo concreet mogelijk te worden over de (nieuwe) ideeën voor de aanpak of daar direct een tweede, verdiepende bijeenkomst voor te beleggen.

6.4 STAP 4: BEPALEN SPECIFIEKE AANPAK

De resultaten uit stap 3 worden uitgewerkt en in een detailplanning gezet. Zo'n detailplanning bevat onder meer:

- Een 'draaiboek' met gedetailleerde informatie welke deelstappen wanneer door wie worden uitgevoerd en hoeveel tijd dat zal kosten;
- Welke partijen aan zet zijn en wat hun rol is, met name ook met aandacht voor evt. te betrekken externe partijen;

- Hoe facilitaire zaken worden geregeld, zoals het aanleveren van materialen en de evt. afvoer van afval e.d.;
- Communicatie-elementen;

6.5 STAP 5: VOORBEREIDINGEN (START) ACTIE

In deze stap worden de praktische en inhoudelijke voorbereidingen getroffen om van start te gaan (in geval van lange termijnactie); of de concrete actie voor te bereiden (in geval van een eenmalige actie).

6.6 STAP 6: UITVOEREN PROJECTVOORSTEL

Het projectvoorstel wordt uitgevoerd. In geval van een kortdurende actie zal dit ook worden afgerond vóór stap 7; in geval van een lange termijnactie zal stap 7 gedurende de uitvoering worden genomen.

6.7 STAP 7: TUSSENTIJDSE OF EINDEVALUATIE

Wanneer de eenmalige actie is afgerond, wordt een korte evaluatie uitgevoerd waaruit leerpunten naar voren komen voor een vervolgactie of actie op een andere school. Als het gaat om een structurele actie, fungeert dit als een tussenevaluatie waaruit leerpunten voortkomen voor de vervolgaanpak. In beide gevallen komen in elk geval de volgende vragen/onderwerpen aan bod:

- Wat waren de ondernomen stappen (procesbeschrijving)?
- Zijn de (deel)doelen behaald? Zowel inhoudelijk als op gebied van communicatie en doelgroepen.
- Zijn / worden de beoogde partijen betrokken?
- Hoe wordt de aanpak gewaardeerd door de betrokken partijen?
- Sloten de activiteit(en) voldoende aan op de omgevingskenmerken van de school, zoals de groep leerlingen die betrokken is?
- In hoeverre is de opgestelde detailplanning realistisch / uitvoerbaar gebleken?
- Zijn er onvoorziene ontwikkelingen naar voren gekomen tijdens het proces?
- Zijn de betrokken partijen tevreden over het resultaat en verloop van de actie?
- Zijn / worden de juiste doelgroepen bereikt / betrokken?
- Aanbevelingen voor evt. vervolg.

Bijlage 1: DNA scholen in Zwartewaterland en omgeving

Uit gegevens van het ministerie van OCW / DUO (peildatum 1 oktober 2012) blijkt dat van de 1.647 leerlingen in het voortgezet onderwijs die in de gemeente Zwartewaterland wonen, ca. een kwart (400 leerlingen) naar het Agnieten College in Zwartsluis gaat. De rest van de leerlingen zit verspreid op scholen in de omgeving, waarvan het grootste deel in Zwolle, Kampen, IJsselmuiden en Meppel.

	Genemuiden	Hasselt	Mastenbroek	Zwartsluis	Totaal
Amersfoort	1				1
Lodensteijn college	1				1
Elburg	1				1
Nuborgh College	1				1
Emmeloord	1				1
Groenhorstcollege	1				1
IJsselmuiden	204	1	2		207
Ichthus College	58		2		60
Pieter Zandt Scholengemeenschap	146	1			147
Kampen	328	42	3	8	381
Almere College (M. Postlaan)	20				20
Almere College (Flevoweg)	1				1
Ichthus College (havo/vwo bovenbouw)	43	1	2		46
Ichthus College (praktijkonderwijs)	3				3
Ichthus College (onderbouw)	2				2
Ichthus College (vmbo bovenbouw)	12		1		13
Pieter Zandt Scholengemeenschap	247	41		8	296
Meppel		5		70	75
AOC Terra				15	15
CSG Dingstede				36	36
Greijdanus College		5		13	18
RSG Stad en Esch (Randweg)				3	3
RSG Stad en Esch (Zuideinde)				1	1

SE-PRO				2	2
Zwartsluis	184	103		113	400
Agnieten College	184	103		113	400
Zwolle	93	376	17	95	581
Carolus Clussius College	13	28		14	55
De Boog	2	5		1	8
De Groene Welle	1	4	1	2	8
Greijdanus College	20	137	9	6	172
Gymnasium Celeanum	1	28		13	42
Het Kwartiers	3	4		3	10
JenaXL		2			2
Landstede ROC (brugjaar)	4	3		1	8
Meander College	11	67	5	5	88
SGM van de Capellen	22	27		11	60
Talentstad (Blaloweg)	5	19		1	25
Talentstad (Rieteweg)	2				2
Thomas a Kempis College (centrum)	1	7		6	14
Thomas a Kempis College (praktijkonderwijs)		1			1
Thomas a Kempis College (sports & education)	2	2	1	2	7
Thorbecke SGM (mavo/havo/vwo)		37	1	29	67
Thorbecke SGM (praktijkonderwijs)	6	5		1	12

Hieronder zal voor de scholen(gemeenschappen) met meer dan 100 leerlingen uit Zwartewaterland een korte beschrijving volgen.

- **Agnieten College:** de enige middelbare school in Zwartewaterland, christelijke identiteit. Naast verzorgen van onderwijs ook ruimte voor zingeving, ontmoeting en verantwoordelijk zijn voor jezelf, voor anderen en de samenleving. Op het Agnieten College kun je terecht voor atheneum, havo (beiden alleen de eerste 3 leerjaren) en vmbo (volledige opleiding).
- **Greijdanus College:** is een gereformeerde school voor voortgezet onderwijs. Aangegeven wordt dat het Greijdanus open staat voor en naar de omgeving en bijdraagt aan maatschappelijke doelstellingen dichtbij en verder weg. Op de locatie in Zwolle kunnen leerlingen vwo, havo en vmbo onderwijs genieten.
- **Ichthus College:** christelijke school voor voortgezet onderwijs met locaties in Kampen en IJsselmuiden. Aan het Ichthus College kunnen de niveaus gymnasium, atheneum, havo, vmbo, lwoo en praktijkonderwijs worden gevolgd.

- **Pieter Zandt Scholengemeenschap:** middelbare scholengemeenschap vanuit reformatorische inslag met de hoofdvestiging in Kampen en nog een locatie in IJsselmuiden. Leerlingen kunnen op de locatie in Kampen vwo, havo en vmbo volgen.

Aanvullende informatie Agnieten College

Leerlingen uit Zwartewaterland gaan niet alleen naar scholen buiten de eigen gemeente, maar er komen ook leerlingen vanuit andere gemeenten naar het Agnieten College in Zwartsluis. In onderstaande tabel is weergegeven waar de leerlingen vandaan komen:

Herkomst	Aantal
Belt schutsloot	16
Blokzijl	1
Genemuiden	184
Hasselt	103
Kloosterhaar	1
Kraggenburg	1
Marknesse	1
Rouveen	3
Sint Jansklooster	77
Staphorst	1
Vollenhove	99
Zwartsluis	113
Zwolle	1
Totaal	601

(Bron: DUO / OCW (2012), bewerking Public Result)

Bijlage 2: Uitgebreidere projectvoorstellen

VOORSTEL 1: CAMPAGNE TEGEN ZWERFAFVAL

1 Creatieve Campagne – Zwerfafval: gooi het in de groep!	
Doel	Jongeren bewust maken van het probleem zwerfafval
Omschrijving	Door een ludieke en aansprekende communicatiecampagne op te zetten, en duidelijk te maken dat zwerfafval 'niet cool' is, worden leerlingen zich ervan bewust dat afval gewoon in de prullenbak moet.
Aanpak in stappen	<p>1: Onderzoek en plan opstellen. De jongeren doen in deze stap kort onderzoek naar:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wat werkt wel en wat werkt niet? • Wat zijn de mogelijkheden voor de groep? Mogen er bv. posters opgehangen worden op een locatie? • Wat zijn de benodigheden? Bv. een softwareprogramma om zaken te ontwerpen of monteren, kosten voor drukkerij, film- of fotocamera, kostuums / make-up, etc. • Evt. een film om gedrag van jongeren op te nemen, dat in de laatste stap gebruikt kan worden. <p>2: Voorbereiding Jongeren voeren het plan uit: ze maken een script en de film of ontwerpen de posters.</p> <p>3: Uitvoering: lancering campagne Jongeren publiceren de film of hangen de posters op.</p> <p>4: Evaluatie: werkt het? De jongeren onderzoeken na een paar maanden of de campagne effect heeft gehad. Er wordt een enquête opgesteld en afgenomen (of internetpoll) met de vraag of andere jongeren de posters, de actie of het filmpje kennen en of zij zich anders gedragen. Eventueel kan dit gefilmd en opnieuw gepubliceerd worden. Onderzoek ook of er minder afval in de omgeving van de campagnelocatie ligt.</p>
Inzet	<p><i>Stap 1: 19 uur</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Internetonderzoek: 2 uur • Gesprek met belanghebbenden (bijvoorbeeld school, jeugdsoos): wat mag wel / niet: 2 uur • Benodigheden onderzoeken: 2 uur • Plan uitdenken en uitschrijven: 12 uur • Afstemmen met begeleider (bijvoorbeeld docent of jongerenwerker): 1 uur <p><i>Stap 2: 50 uur</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Script of ontwerpschets poster: 10 uur • Filmen of ontwerp(en) definitief maken: 20 uur • Monteren of drukkerij regelen en drukken: 20 uur <p><i>Stap 3: 10 uur</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Film publiceren en promotie of posters verspreiden: 10 uur <p><i>Stap 4: 20 uur</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Enquêtes opstellen: 5 uur • Onderzoek doen / enquêtes afnemen (+ evt filmen): 5 uur

	<ul style="list-style-type: none"> • Evaluatierapportje schrijven of filmpje monteren: 10 uur <p><i>Totale geschatte inzet: 99 uur</i></p>
Tips	<ul style="list-style-type: none"> • Een filmpje is leuk en heeft veel effect. Het is wel goed een aantal korte filmpjes te maken van ca 5 minuten, zodat je eens in de zoveel tijd er één kunt publiceren. • Maak voor verspreiding gebruik van facebook, hyves, twitter en de website van de gemeente, eventueel de school of Jong Zwartewaterland • Laat de campagne 'voor en door' jongeren zijn: zij weten zelf immers het beste wat hun leeftijdsgenoten aanspreekt en zijn daar vaak ook heel creatief in. • Als een campagne wordt aangemeld bij www.supportervanschoon.nl kunnen er vlaggen en ander promotiemateriaal worden besteld. • In de campagne kan een guerilla-marketingactie worden toegepast of met shock-effecten gewerkt worden. • Hoe meer jongeren zijn betrokken bij de campagne, hoe groter de kans is dat het aanslaat. Ook geldt veelal: als je zelf ergens een campagne voor ontwikkelt, is het tegenstrijdig met jezelf het afval toch op straat te gooien. • Een poster kan voor langere tijd ergens hangen, maar verliest na een tijdje misschien wel effect.

VOORSTEL 2: BUURTONDERZOEK

2 Buurtonderzoek	
Doel	Duidelijk in kaart brengen waar volgens de <i>bewoners</i> de grootste problemen liggen in de openbare ruimte op dit moment en daar zelf oplossingen voor bedenken.
Omschrijving	Aanvullend op objectieve zwerfafvalmetingen is een subjectief (belevings)onderzoek. Met dit onderzoek wordt bekeken hoe / of buurtinwoners het probleem zien. Jongeren worden zich zo meer bewust van de leefomgeving (volwassen buurtbewoners vinden vaak andere zaken belangrijk dan de jongeren) en gaan zich er ook naar gedragen.
Aanpak in stappen	<p>1: Onderzoeksopzet De jongeren geven in dit korte document aan:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wie ze willen gaan spreken en in welk gebied. • Wat ze op hoofdlijnen willen vragen aan de bewoners. • Taakverdeling. <p>2: Enquête opstellen De jongeren stellen de vragenlijst op die wordt afgenomen.</p> <p>3: Afnemen enquête en kennismaken • De jongeren nemen de enquête af en maken intussen ook kennis met de buurtbewoners.</p> <p>4: Resultaten verwerken</p> <p>5: Presentatie resultaten De jongeren presenteren de resultaten op een buurtbijeenkomst, in de klas of aan de gemeente of schoolbestuur. Ze doen een voorstel voor wat er moet gebeuren.</p>
Inzet	<p><i>Stap 1: 8 uur</i> <i>Stap 2: 6 uur</i> <i>Stap 3: 40 uur</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Eerste ronde: 30 uur • Tweede ronde (niet thuis etc): 10 uur <p><i>Stap 4: 20 uur</i> <i>Stap 5: 20 uur</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Brainstorm over vervolgstappen: 15 uur • Presentatie opstellen: 5 uur <p><i>Totale geschatte inzet: 94 uur</i></p>
Tips	<ul style="list-style-type: none"> • Draag zorg voor een goede 'instructie' aan de jongeren om de bewoners te benaderen. • Om gemakkelijk en snel in contact te komen met (een groep) buurtbewoners kan bijvoorbeeld gebruikgemaakt worden van de kerken, welzijnsorganisaties of de wijkcontactambtenaar. • Om de relatie tussen de buurtbewoners en de jongeren te verbeteren, kunnen zij eerst met een bewoner of groep bewoners een kop koffie gaan drinken en hen wat vragen stellen. Alhoewel het geen onderdeel is van dit projectvoorstel, is het mogelijk dat er behoefte is spijkers met koppen te slaan en zelf al aan de slag te gaan met opruimen. • Het afnemen van de vragenlijst zou ook digitaal kunnen, via twitter of via de website van de

	<p>gemeente. Voordeel is dat de resultaten dan makkelijk te verwerken zijn. Nadeel is dat oudere bewoners dan misschien niet worden bereikt.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Geef een vervolg aan het buurtonderzoek door de belangrijkste knelpunten voor de bewoners aan te pakken met henzelf, de gemeente, en evt. andere partijen zoals de school en sportverenigingen. • Leg het (onderzoeks)proces goed vast, zodat het niet alleen (jaarlijks) herhaald kan worden, maar wellicht ook als les- / leerstof kan worden gebruikt wanneer het wordt verspreid onder scholen.
--	--

VOORSTEL 3: IN KAART BRENGEN SNOEPRUTES

3 <i>In kaart brengen snoeproutes</i>	
Doel	Duidelijk in kaart brengen hoe de verschillende snoeproutes door de gemeente Zwartewaterland precies lopen zodat deze kunnen worden aangepakt.
Omschrijving	Bij de gemeente Zwartewaterland is een globaal beeld bekend van hoe de snoeproutes door de gemeente lopen. Middels dit onderzoek brengen degenen die zelf over deze routes fietsen in kaart hoe scholieren precies van en naar huis fietsen.
Aanpak in stappen	<p>1: In beeld brengen locaties</p> <p>De jongeren geven op een plattegrond (digitaal, bijvoorbeeld in Google Earth, of op een fysieke kaart) aan waar de verschillende schoollocaties zijn in en rond de gemeente Zwartewaterland en de kernen waar de schoolgaande leerlingen vandaan komen. Eventueel kunnen ook locaties worden opgenomen waar jongeren onderweg of tijdens de pauze eten en drinken kopen.</p> <p>2: In beeld brengen routes</p> <p>Vervolgens wordt op de plattegrond, op basis van de ervaringen van de jongeren, weergegeven hoe er dagelijks gefietst wordt. Wanneer dit onduidelijk is of wanneer er meer routes lopen tussen twee locaties, kunnen meerdere straten worden aangekruist.</p> <p>3: Inspectie snoeproutes</p> <p>De jongeren gaan een kijkje nemen op de geïdentificeerde snoeproutes en maken een vergelijking met omliggende straten: ligt daar inderdaad meer zwerfafval? De resultaten worden opgenomen in een korte rapportage, eventueel aangevuld met foto's.</p> <p>4: Presentatie resultaten</p> <p>De jongeren presenteren de resultaten op een buurtbijeenkomst, aan handhavers van de gemeente (boa's), in de klas of aan de gemeente of schoolbestuur. Ze doen een voorstel voor wat er moet gebeuren.</p>
Inzet	<p><i>Stap 1: 2 uur</i></p> <p><i>Stap 2: 4 uur</i></p> <p><i>Stap 3: 10 uur</i></p> <p><i>Stap 4: 20 uur</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Brainstorm over vervolgstappen: 15 uur • Presentatie opstellen: 5 uur <p><i>Totale geschatte inzet: 36 uur</i></p>
Tips	<ul style="list-style-type: none"> • Dit voorstel kan eventueel gecombineerd worden met voorstel 2 'buurtonderzoek' • Draag zorg voor begeleiding en ondersteuning wanneer gewerkt wordt met software. Wanneer met een fysieke plattegrond gewerkt wordt, is het raadzaam een groot formaat te gebruiken, zodat alles goed zichtbaar is. • Houd de plattegronden bij. Wanneer een nieuwe schoollocatie opent of wanneer een locatie sluit, zullen de snoeproutes anders gaan lopen. • Geef de opgehaalde informatie door aan relevante afdelingen binnen de gemeente, mogelijk kan er dan gerichter inzet gepleegd worden met betrekking tot handhaving.

VOORSTEL 4: ORGANISEREN OPSCHOONDAG

4 Organiseren opschoondag	
Doel	Een opruimactie organiseren in de omgeving van een hotspot met zoveel mogelijk mensen.
Omschrijving	Met een prikactie wordt de omgeving schoongemaakt en deels bewustwording gecreëerd onder jongeren. Eén groep jongeren (bijvoorbeeld een klas of voetbalteam) organiseert de middag; de rest van de school of sportvereniging helpt tijdens de middag mee!
Aanpak in stappen	<p>1: Prikgebied en datum vaststellen Jongeren bakenen het gebied af waar de prikactie zal moeten plaatsvinden en overleggen met de belanghebbenden over een geschikte datum.</p> <p>2: Materialen regelen Jongeren regelen materialen (via de gemeente of Nederland Schoon) voor de dag: zakken, prikkers / knijpers en een beloning voor welke groep het meeste ophaalt. Met ROVA (eventueel via de gemeente) wordt ook afgesproken dat zij het afval ophalen.</p> <p>3: Promotie opruimmiddag De organiserende jongeren doen er alles aan de middag zo goed mogelijk te promoten onder andere jongeren, ouders en buurtbewoners, zodat er zoveel mogelijk deelnemers zijn. De gemeente, school en/of sportvereniging publiceert op de website, facebook, en/of twitter een aankondiging.</p> <p>4: Draaiboek opstellen De organiserende jongeren stellen een draaiboek op voor de middag: hoe laat verzamelt iedereen zich en waar, welke groep krijgt welk gebied, etc.</p> <p>5: Dag uitvoeren De organiserende jongeren houden een oogje in het zeil en zorgen dat alles goed verloopt. Ook doen zij de prijsuitreiking. Mogelijk met de verantwoordelijke wethouder.</p> <p>6: Resultaten op een rij zetten en publiceren De organiserende jongeren maken een persbericht waarin de resultaten van de middag staan en sturen dit naar de lokale nieuwswebsites en kranten. Het wordt gepubliceerd op de website, facebook en / of twitter.</p>
Inzet	<p>Deze opdracht vergt veel inzet. Voorstel is daarom bijvoorbeeld één volledige klas of voetbalelftal verantwoordelijk te laten zijn, zodat de belasting per persoon meevalt.</p> <p><i>Stap 1: 8 uur</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Afbakenen gebied: 4 uur • Overleg belanghebbenden en vastleggen datum: 4 uur <p><i>Stap 2: 10 uur</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Regelen zakken en prikkers / knijpers: 2 uur • Nadenken over beloning en regelen: 4 uur • Gesprekken met gemeente en ROVA: 4 uur <p><i>Stap 3: 45 uur</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Opstellen promotieplan: 15 uur

	<ul style="list-style-type: none"> • Maken / regelen promotiematerialen: 15 uur • Materialen verspreiden: 5 uur • Communicatie via facebook / twitter: 10 uur <p><i>Stap 4: 30 uur</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Draaiboek opstellen: 20 uur • Bespreken met begeleider (elftalleider, docent, conciërge, ambtenaar): 4 uur • Aanpassen draaiboek: 4 uur • Draaiboek verspreiden onder organisatie: 2 uur <p><i>Stap 5: 75 uur</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Middag bijwonen: 25 jongeren x 3 uur: 75 uur <p><i>Stap 6: 20 uur</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Persbericht opstellen: 10 uur • Bespreken met begeleider: 4 uur • Aanpassen en verspreiden: 6 uur <p><i>Totale geschatte inzet: 188 uur</i></p>
<p>Tips</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Via www.supportervanschoon.nl kan een bewoner, leerling, leraar of ambtenaar een schoonmaakactie aanmelden en vervolgens materiaal bestellen, zoals vlaggen, vuilniszakken, hesjes en handschoenen. • Als er ook andere projecten worden uitgevoerd, is het leuk deze van start te laten gaan direct na de prikactie. • Een hoge opkomst vergroot niet alleen het draagvlak voor het vervolg maar ook geldt: "Veel handen maken licht werk". • Als het draaiboek voor de dag eenmaal is opgesteld, kan het ook voor andere jaren gebruikt worden. • Verbinding kan worden gezocht met de jaarlijkse Natuurlijk Schoon actie van ROVA, "keep it clean day" in september of het opruimen van vuurwerkafval rond de jaarwisseling.

VOORSTEL 5: OPZETTEN BUURTTEAM

5 Opzetten team 'buurtwachters' voor prikken of schouwen	
Doel	<p><u>Optie 1</u>: Het opzetten van een buurtprikteam, zodat zwerfafval in de buurt wordt aangepakt.</p> <p><u>Optie 2</u>: Het opzetten van een 'wijkshouwteam', zodat er periodiek helder in beeld wordt gebracht waar het meeste afval ligt en dit ook wordt opgeruimd.</p>
Omschrijving	<p><u>Optie 1</u>: Aangevoerd door jongeren kan een buurtprikteam met een groepje of 'pool' van bewoners periodiek de buurt en de omgeving schoonmaken. Jongeren werven daartoe de bewoners en maken met hen afspraken.</p> <p><u>Optie 2</u>: Aangevoerd door de jongeren kan een wijkshouwteam met een groepje of 'pool' van bewoners periodiek de buurt en omgeving schouwen. Jongeren werven daartoe de bewoners, maken met hen, de gemeente, vrienden en familie afspraken over hoe de meldingen worden doorgezet en aangepakt</p>
Aanpak in stappen	<p>Voor beide opties geldt de volgende aanpak:</p> <p>1: Plan opstellen De jongeren stellen een plan op, waarin staat hoeveel teams er naar verwachting nodig zijn, welke/hoe bewoners daarvoor benaderd worden, e.d.</p> <p>2: Vragenlijst opstellen De jongeren stellen een vragenlijst op waarmee ze bewoners gaan benaderen. De lijst wordt besproken met de begeleiders en zo nodig aangepast.</p> <p>3: Bewoners benaderen Jongeren benaderen bewoners of zij geïnteresseerd zijn in het deelnemen aan een 'pool' om periodiek of op afroep deel te nemen aan een buurtprikteam.</p> <p>4: Resultaten verwerken De jongeren zetten op een rij wie geïnteresseerd is, geven dit aan op een kaart en stellen zo logische teams samen.</p> <p>5: Bijwonen sessie met alle vrijwilligers De jongeren wonen een sessie bij waarin de vrijwilligers wordt uitgelegd wat van hen verwacht wordt en ze ontvangen materialen. De sessie organiseren de jongeren niet alleen, maar doen dit samen met de gemeente.</p> <p>Optie 2: idem optie 1; maar in stap 5 worden nog afspraken gemaakt met gemeente over hoe wordt omgegaan met de meldingen.</p>
Inzet	<p><i>Stap 1: 10 uur</i></p> <p><i>Stap 2: 12 uur</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Vragenlijst opstellen: 6 uur • Vragenlijst bespreken: 2 uur • Vragenlijst aanpassen: 2 uur <p><i>Stap 3: 30 uur</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Eerste ronde: 20 uur

	<ul style="list-style-type: none"> • Tweede ronde (niet thuis, etc): 10 uur <p><i>Stap 4: 27 leerlingenuren</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Bij elkaar brengen resultaten van alle enquêtes: 2 uur • Rapportje opstellen met resultaten: 15 uur • Logische teams bedenken: 5 uur • Afstemmen met begeleider en informeren gemeente: 5 uur <p><i>Stap 5: 8 uur (bij optie 2: 20 uur)</i></p> <p><i>Totale geschatte inzet: 98 uur (optie 2: 110 uur)</i></p>
<p>Tips</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Benader bewoners voorzichtig: jaag ze niet in het harnas maar motiveer ze juist. • Het is goed voor de vragenlijst akkoord te hebben van de begeleiders. Een goede relatie met omwonenden is voor schoolleiding of bestuur van de sportvereniging erg belangrijk. • Maak in geval van optie 2 na een schouw afspraken over wie welke taken oppakt. Ook de gemeente kan hierin een rol krijgen. • Stel als gemeente materiaal beschikbaar. • Via www.supportervanschoon.nl kan een bewoner, leerling, leraar of ambtenaar een schoonmaakactie aanmelden en vervolgens materiaal bestellen, zoals vlaggen, vuilniszakken, hesjes en handschoenen.

VOORSTEL 6: ADOPTIE

6 Gebiedsadoptie	
Doel	Het gebied rond de school, sportvereniging of jeugdsoos (of een ander gebied) blijvend schoonhouden.
Omschrijving	Groepen jongeren adopteren elk een gebied. Dat houdt in dat de prullenbakken door die groep worden geleegd en de directe omgeving ervan wordt schoongehouden. Voor het beste schoongehouden gebied kan evt. een kleine beloning of tegenprestatie beschikbaar komen.
Aanpak in stappen	<p>1: Afspraken organisatie en gemeenten over verantwoordelijkheden In deze fase maken de gemeente en de organisatie (school, sportclub of jeugdsoos) afspraken over wat de organisatie wil gaan doen en hoe zich dat verhoudt tot de activiteiten van de gemeente. Ook worden de mogelijkheden voor een beloning verkend.</p> <p>2: Verdeling verantwoordelijkheden binnen de organisatie Binnen de organisatie wordt de verantwoordelijkheid voor de prullenbakken e.d. toegekend aan teams of klassen.</p> <p>3: Opstellen en afstemmen jaarplanning Op basis van de reinigingsschema's en ervaringen van de gemeente wordt een planning opgesteld welke afvalbakken wanneer moeten worden geleegd en of / wanneer daarbij ook de omgeving wordt meegenomen.</p> <p>4: Verkennen mogelijkheden en vormgeven controlesysteem Deze stap vindt parallel plaats aan stap 3 en houdt een kort onderzoek in naar de (on)mogelijkheden van de controle van de uitgevoerde activiteiten. Er wordt kortgezegd een systematiek opgezet om de kwaliteit te kunnen beoordelen. Met een goede systematiek kan op de juiste manier aan het einde van het jaar een beloning worden uitgereikt.</p> <p>5: Uitreiking materialen en van start gaan adoptie Elke 'adoptiegroep' ontvangt materialen om het gebied ook daadwerkelijk schoon te kunnen houden. Als alles geregeld is, gaat de adoptie met een officieel moment van start.</p> <p>6: Monitoring en evaluatie Een half jaar na het van start gaan, wordt de aanpak geëvalueerd en indien deze positief verloopt, gecontinueerd.</p>
Inzet	Dit project vergt niet alleen substantieële inzet van jongeren, maar zal ook voor de medewerkers van de school of vrijwilligers van de sportvereniging en gemeente inzet vragen. Omdat dit erg afhankelijk is van de specifieke invulling en mogelijk niet binnen de ambities van de gemeente valt, is de benodigde inzet t.z.t. nog nader te bepalen.
Tips	<ul style="list-style-type: none"> • Elke prullenbak kan worden voorzien van een bordje of sticker: "deze prullenbak wordt schoongehouden door ..." • Er zal door de organisatie moeten worden bepaald hoe er wordt omgegaan met de jaarlijkse wisseling van leerlingen of teams; welke groep(en) verantwoordelijk worden gesteld voor een gebied, etc.

	<ul style="list-style-type: none"> • Indien dit project zijn doorgang vindt, zal een vast aanspreekpunt bij de gemeente moeten worden aangesteld om bv. andere problemen in de openbare ruimte te kunnen melden en snel aan te pakken. • Ga op zoek naar gebieden die de adoptant belangrijk vindt: misschien is een bepaalde groep jongeren altijd op dezelfde plek na het sporten, na schooltijd of in de pauzes. • Zoek verbinding met de partijen die actief zijn rond het te adopteren gebied, bv. bewoners en ondernemers. • Sta als gemeente open voor brede tips op het gebied van de openbare ruimte in het adoptiegebied: dus ook bv. als jongeren een kapot bankje zien in een park. • Via www.supportervanschoon.nl kan een bewoner, leerling, leraar of ambtenaar een schoonmaakactie aanmelden en vervolgens materiaal bestellen, zoals vlaggen, vuilniszakken, hesjes en handschoenen. • Wanneer samengewerkt wordt met scholen: de buitenruimte is geen verantwoordelijkheid van de school en als leerlingen daar actief zijn, vallen ze dus ook niet onder verantwoording van de school. Het zou kunnen dat niet alle ouders van de leerlingen hier blij mee zijn.
--	---

VOORSTEL 7: ONTWIKKELEN VAN EEN LESPROGRAMMA

7 Lesprogramma voor basisschoolleerlingen (alleen geschikt in samenwerking met scholen)	
Doel	Het vergroten van de bewustwording onder leerlingen van het probleem zwerfafval, waardoor het in de toekomst wordt voorkomen.
Omschrijving	Leerlingen geven les aan basisscholieren over het onderwerp zwerfafval, zodat zij door het overbrengen van de boodschap zelf ook hun afval niet meer op straat gooien.
Aanpak in stappen	<p>1: interactieve les zwerfafval</p> <p>De leerlingen van de school krijgen een interactieve les over zwerfafval, die de gemeente kan faciliteren. Dit kan tijdens het mentoruur of tijdens het vak Mens & Maatschappij (onderbouw) of Maatschappijleer (bovenbouw). Bezien kan worden in hoeverre het lesprogramma Trash van Gemeente Schoon aanknopingspunten kan bieden. Ook andere lesprogramma's kunnen als basis dienen. Er wordt contact gelegd met afvalbedrijf ROVA, met de vraag of leerlingen die les gaan geven op de basisschool, bij hen op excursie mogen komen en een promotiefilmpje mogen maken. In het filmpje wordt duidelijk wat er met het opgehaalde afval wordt gedaan en hoe belangrijk het is het in de prullenbakken te gooien.</p> <p>Stap 2: Invulling lessen</p> <p>In deze stap bepalen de leerlingen hoe hun les eruit komt te zien. De les kan bijvoorbeeld laten zien:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hoe lang verschillende typen afval op straat blijven liggen. • Wat er gebeurt als het niet opgeveegd wordt. • Hoe de afvalverwerking werkt en waarom je afval altijd in de prullenbak moet gooien. • Hoe zwerfafval wordt veroorzaakt, hoe groot het probleem is en wat de mogelijke oplossingen ervoor zijn. <p>Stap 3: Voorbereiding lessen</p> <p>De leerlingen van de school hebben nu bepaald hoe hun lessen eruit zien, maar ze moeten nog wel voorbereid worden. Wat moeten we weten om de lessen te kunnen geven?</p> <p>De leerlingen verzamelen informatie via internet, boeken, de website van Nederland Schoon (www.nederlandschoon.nl) maar ook kunnen zij de informatie gebruiken die zij hebben vergaard tijdens de excursie. Daarnaast kan gebruik gemaakt worden van beeldmateriaal. Zo kunnen de stagiaires de wijk in gaan om foto's te maken van vervuilde plekken.</p> <p>Stap 4: start lessen</p> <p>Als de lessen goed zijn voorbereid zullen de stagiaires les geven over het gekozen onderwerp. De lessen kunnen zij op verschillende basisscholen in de gemeente verzorgen. Wellicht is het gemakkelijk als kinderen gaan lesgeven op de basisschool waar ze zelf op hebben gezeten, en/of waar hun jongere broertje of zusje nog naartoe gaan.</p>

	<p>Stap 5: opruimactie rond de basisschool</p> <p>Na de les kunnen de ‘docenten’ van de middelbare school met de basisschoolklas aan wie zij les hebben gegeven een korte prikactie houden. Mochten meerdere leerlingen aan dezelfde basisschool lesgeven, kan een deel van het plein worden schoongemaakt.</p>
<p>Inzet</p>	<p>De inzet van leerlingen is bij dit project erg flexibel. Er wordt vanuit gegaan dat minimaal 2 leerlingen nodig zijn voor 1 les. Daar is onderstaande geschatte inzet op gebaseerd.</p> <p><i>Stap 1: Introductieles: 9 uur per leerling</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Introductieles: 1 uur per leerling • Excursie: 4 uur per leerling • Film maken in groepsverband: 4 uur per leerling <p><i>Stap 2: Invulling lessen: 4 uur per leerling</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Bepalen elementen lessen: 4 uur per leerling <p><i>Stap 3: Voorbereiding lessen: 12 uur per leerling</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Internetonderzoek naar informatie: 4 uur per leerling • Presentatie voorbereiden en vullen voor de les: 4 uur per leerling • Contacten leggen met de betreffende basisscholen en voorbespreking: 4 uur per leerling <p><i>Stap 4: Les geven: 3 uur per leerling</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Voorbereiden: 2 uur • Presenteren en vragen beantwoorden: 1 uur per leerling <p><i>Stap 5: Opruimactie rond de basisschool: 2 uur per leerling</i></p> <p><i>Totale geschatte inzet: 28 uur</i></p>
<p>Tips</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Als het een succes is, kan het een jaarlijks terugkerend project worden op de middelbare school / scholen en de basisscholen, waardoor alle scholieren in aanraking komen met het tegengaan van zwerfafval. Elk jaar kunnen leerlingen hun lessen voorbereiden en ook kunnen er andere basisscholen worden benaderd. • De kinderen op de basisschool vinden het misschien leuk als de les anders dan anders wordt gegeven. Bijvoorbeeld door een quiz of gebruik te maken van foto's of filmpjes op het elektronische schoolbord.

In onderstaand schema zijn de projectvoorstellen afgezet tegen de kenmerken en omgevingsfactoren die in hoofdstuk 3 zijn genoemd. Steeds is ingevuld per projectvoorstel voor welke omgevingsfactor deze het meest geschikt wordt geacht. Uiteraard kunnen er, soms door kleine aanpassingen, ook projectvoorstellen geschikt worden gemaakt voor andere omgevingsfactoren. Met onderstaande pijlen zijn de belangrijkste onderlinge relaties tussen de factoren en kenmerken weergegeven.

	Omgevingsfactoren											Kenmerken doelgroep						Overige factoren														
	Focusgebied					Problema-tiek		Andere partijen				Aantal jongeren			Leeftijd			Vakken-pakket		Niveau leerlingen				Tijd van het jaar		Binnen/buiten		Verbinding activiteit				
	Snoeproute / schoolomgeving	Park	Woonwijk	Winkelstraat	Geen	Gedrag	Geen bakken	verstoorde relatie in de wijk	met andere scholen	met buurt of ZAPPers	zonder	0-20 jongeren	20-50 jongeren	50-100 jongeren	12-14 (leerjaar 1-2)	14-16 (leerjaar 3-4)	16-18(leerjaar 5-6)	maatschappij	natuur	Iwo - VMBO	Havo en MBO	VWO en Gymnasium	Eenmalig	Structureel	voorjaar	najaar	winter	Binnenruimte	Buitenruimte	Losstaand	projectweek	vak
1: Campagne tegen zwerfafval	x	x	x	x	x	x				x	x				x		x		x	x	x	x		x			x		x	x		
2: Buurtonderzoek	x	x	x	x				x		x		x			x		x		x	x	x	x		x				x	x	x		
3: Organiseren opschoondag	x	x	x	x	x	x		x		x			x		x		x		x	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x		
4: Lesprogramma ontwikkelen					x	nvt			x		x			x				x		x	x	x			x		x	x	x	x	x	
5: Opzetten buurtteam prikken		x	x	x		x		x		x		x			x		x			x			x	x					x			x
5: Opzetten buurtteam schouwen	x	x	x	x		x	x	x		x		x			x			x		x			x						x			x
6: Adoptie	x	x	x	x		x		x	x	x			x	x	x	x	x	x	x	x	x		x						x	x	x	x

Groot gebied niet geschikt voor kleine groep

Examenkandidaten niet beschikbaar in voorjaar

Bijlage 3: Literatuurlijst

- CBS (2011) – Gemeente op Maat. Zwartewaterland.
- DUO / OCW (2012) – Open onderwijsdata
- Gemeente Zwartewaterland (2009) – Discussienota Ketenbeleid Zwartewaterland. Meesturen achter de voordeur?
- Gemeente Zwartewaterland (2012) – Verslag bijeenkomst 15 november 2012. De identiteit van Zwartewaterland.
- Gemeente Zwartewaterland (2013) – Toekomstvisie Zwartewaterland in 2025.
- Kennisgids jongeren en zwerfafval, 2008
- Schaalbalken CROW Kwaliteitscatalogus openbare ruimte 2007
- Stichting Jong Zwartewaterland (2013) – Jaarverslag 2012
- Twitter Revius Lyceum Wijk bij Duurstede: twitter.com/@reviuswijk
- Website Agnieten College: <http://www.agnietenzwartsluis.nl/>
- Website Greijdanus College: http://www.greijdanus.nl/Zwolle/Greijdanus_Zwolle/Identiteit
- Website Ichthus College: <http://www.ichthuskampen.nl/>
- Website Pieter Zandt Scholengemeenschap: <http://www.pieterzandt.nl/>